

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Přímá volba prezidenta v ČR – analýza
prvního případu**

Petra Stádníková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

**Přímá volba prezidenta v ČR – analýza
prvního případu**

Petra Stádníková

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Ladislav Cabada, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, prosinec 2014

.....

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce doc. PhDr. Ladislavu Cabadovi, Ph. D. za jeho trpělivost, poskytnutí připomínek, rad a času věnovanému při psaní této práce.

Obsah

1 ÚVOD	1
2 ZÁSADY FUNGOVÁNÍ PARLAMENTNÍHO REŽIMU V DEMOKRACII A ÚLOHA PREZIDENTA	3
2. 1 Parlamentarismus v České republice.....	4
2. 2 Postavení prezidenta od přijetí ústavního zákona 1/1993	4
3 PŮVODNÍ NEPŘÍMÁ VOLBA.....	5
3.1 Historické ohlédnutí za volbou prezidenta republiky na území ČR	6
3. 1. 1 Prezidentské volby 1993.....	7
3. 1. 2 Prezidentské volby 1998.....	8
3. 1. 3 „Devíti kolová volba prezidenta“ 2003	8
3. 1. 4 Poslední nepřímá volba v roce 2008	10
4 PŘÍMÁ VOLBA V SOUSEDNÍCH ZEMÍCH ČR	11
5 CESTA K PŘÍMÉ VOLBĚ PREZIDENTA	12
5. 1 Návrhy na změnu volby prezidenta.....	13
5. 1. 1 Návrh Ústavy samostatné České republiky	13
5. 1. 2 Návrhy od roku 2000.....	14
5. 2 Postoje politických stran k zavedení přímé volby prezidenta republiky.....	16

5. 2. 1 Postoj ODS	16
5. 2. 2 Postoj ČSSD	17
5. 2. 3 Postoj několika dalších politických stran.....	18
5. 3 Přímá volba prezidenta očima odborníků	18
5. 3. 1 Argumenty pro zavedení přímé volby prezidenta	19
5. 3. 2 Argumenty proti zavedení přímé volby prezidenta	20
5. 4 Postoje bývalých prezidentů České republiky Václava Havla a Václava Klause k přímé volbě	21
5. 5 Poslední kroky ke změně na přímou volbu – vládní návrh ústavního zákona	22
5. 5. 1 Podoba návrhu ústavního zákona.....	23
5. 5. 2 Zákon o přímé volbě prezidenta	23
5. 5. 3 Ústavní zákon č. 71/2012 Sb.	24
5. 5. 4 Pravomoci a postavení prezidenta po zavedení přímé volby.....	25
5. 5. 5 Prováděcí zákon č. 275/2012.....	26
6 PRVNÍ PŘÍMÁ PREZIDENTSKÁ VOLBA	27
6. 1. Kandidáti pro přímou volbu.....	27
6. 2 Vyřazení kandidáti	28
6. 3 Registrace kandidátů	29
6. 3. 1 Volební účet.....	31
6. 3. 2 Volební kampaň a její financování.....	32

6. 3. 3 Negativní kampaň	35
7 ROLE MÉDIÍ PŘI PREZIDENTSKÝCH VOLBÁCH	37
8 VOLEBNÍ DĚNÍ	38
8. 1 Předvolební průzkumy	38
8. 2 Předvolební debaty	40
8. 3 Debaty před prvním kolem voleb	41
8. 4 Debaty před druhým kolem	42
9 PREZIDENTSKÉ VOLBY 2013	43
9. 1 První kolo voleb	43
9. 2 Dění před druhým kolem voleb	44
9. 2. 1 Druhé kolo voleb – „souboj levice a pravice“	45
10 POHLED NA PREZIDENTSKOU VOLBU OČIMA ODBORNÍKŮ	47
11 ZÁVĚR	49
12 POUŽITÉ ZDROJE	54
12. 1 Literatura	54
12. 2 Internetové zdroje	58
13 RESUMÉ	67

1 ÚVOD

Bakalářská práce pojednává o problematice zavedení přímé volby hlavy státu v České republice. Toto téma bylo jedním z nejdiskutovanějších témat uplynulého roku. Zvolila jsem si ho zejména proto, že celý průběh volby prezidenta pomocí hlasů občanů s sebou nesl celou řadu zajímavých aspektů. Téma mě zaujalo hned z několika důvodů. Jako občan České republiky jsem měla možnost se na zvolení prezidenta republiky podílet. Jako studentka politologie jsem měla možnost přímou volbu prezidenta sledovat a rozšířit si tak své dosavadní znalosti. V rámci zvoleného tématu jsem se zpočátku zaměřila na to, jak k přechodu z nepřímé volby na volbu přímou došlo. Postupně jsem se dobrala k okolnostem, které vedly k vítězství Miloše Zemana v prvních přímých prezidentských volbách.

Způsob provedení volby prezidenta je pro demokratické zřízení velmi důležitým momentem. Proto se v první části práce pokusím přiblížit zásady fungování parlamentního režimu v demokraciích a samotnou úlohu hlavy státu, kterou v nich zastává. O zavedení přímé volby hlavy státu v České republice se začalo hovořit již od dob nově vznikající republiky. K jejímu uskutečnění však došlo o mnoho let později. Během minulých několik desítek let podaly různé politické strany několik návrhů, hlasování ale nemělo dostatečnou podporu k tomu, aby byla ústavní novela schválena.

K zavedení přímé volby došlo hned z několika důvodů. Jedním z impulzů změny na volbu přímou byla iniciativa politiků, kteří jednali ve svůj prospěch a snažili se, aby se politické strany zalíbily co možná největšímu počtu voličů. Její zavedení znamenalo pro občany posílení jejich občanské participace na politickém dění a aktivní zapojení do politických záležitostí. Přímá volba hlavy státu dává občanům možnost kandidovat, navrhnout kandidáta a následně kandidáta volit. Ten, kdo

o zavedení přímé volby prezidenta přílišný zájem neměl, byla dominující a několik let vládnoucí politická strana ODS, která zpočátku stála proti jejímu zavedení (Hloušek, 2008: 273). Stanoviska jednotlivých politických stran k možnému zavedení přímé volby prezidenta jsou důležitým aspektem této práce. Jedna z částí je proto věnována právě této problematice.

Úvahy o změně hlavy státu na přímou volbu probíhaly hlavně na základě neochoty politických stran zvolit prezidenta. Svou roli také sehrálo to, že nejbližší sousední státy České republiky, s výjimkou Německa již přímou volbu hlavy státu zavedenou mají. Přímá volba prezidenta České republiky se stala fenoménem, který zasáhl celou společnost. Nemalý podíl na tom měly hlavně sdělovací prostředky. Z tohoto důvodu je právě jedna z kapitol věnována médiím a vlivu hromadných sdělovacích prostředků na průběh prezidentských voleb.

Bakalářská práce se skládá ze dvou ucelených částí. První část je historickým ohlednutím a popisem cesty vedoucí k přímé volbě. V první části práce jsem čerpala z knižních titulů, zejména z publikací M. Kubáta, L. Kopečka a webových stránek Poslanecké sněmovny České republiky či jednotlivých sněmovních návrhů. Vzhledem k povaze tématu práce vychází převážně z internetových zdrojů, které popisují především aktuální politické dění, dále pak z odborných časopisů, článků a novin. Důležitým zdrojem pro mou práci byly též oficiální internetové stránky vrcholných orgánů České republiky, zejména ministerstev nebo programová prohlášení vlády a politických stran. Vzhledem ke zvolenému tématu jsem primárně využívala zdrojů v českém jazyce.

Po historickém ohlednutí nastíním politický vývoj, vedoucí k přímé volbě prezidenta České republiky v roce 2012. Důležitým aspektem této práce bude popis legislativního rámce volby dle zákona o přímé volbě prezidenta republiky, protože se zavedením přímé volby bylo nutné přijmout novelu zákona v Ústavě. Následně musel být přijat prováděcí

zákon, který upravuje podmínky pro samotnou volbu. Stanovil podmínky pro způsob provedení volby a následného vyhlášení výsledků prezidentských voleb. Následně se dostanu až k samotnému procesu volby. Jedna z úvodních kapitol druhé části práce představí jednotlivé kandidáty, kteří se o post prezidenta České republiky ucházeli. Prezidentské volby 2013 byly velmi medializované právě díky prezidentským kandidátům. Dále je pak věnován prostor výše zmíněným hromadným sdělovacím prostředkům. Závěrečná část je věnována událostem po volbě prezidenta. Zmiňuji i postřehy některých odborníků, kteří celý průběh prezidentských voleb hodnotili. Dále předkládám na celý průběh voleb názor svůj, přičemž se mimo jiné pokusím shrnout, co nově zavedený institut přímé volby prezidenta v České republice přinesl.

Cílem mé bakalářské práce bude analýza historicky prvního případu přímých prezidentských voleb v České republice, při kterých byl zvolen prezident Miloš Zeman. Na základě zjištěných údajů bude mým dílčím cílem zpracování analýzy, ve které se zaměřuji na volební úspěch zvoleného kandidáta Miloše Zemana, který získal prezidentské křeslo v lednu 2013. Soustředím se zejména na to, co volební výsledek ovlivnilo.

Výzkumnou otázkou, na kterou ve své práci budu hledat odpověď je: *Co stálo za tím, že byl Miloš Zeman tak úspěšný a dokázal prezidentskou volbu vyhrát?* A druhá otázka zní: *Jestli a pokud ano, tak jak se změnily pravomoci prezidenta po zavedení přímé volby prezidenta v České republice?* V úplném závěru bakalářské práce budou odpovědi na výzkumné otázky a podstatné myšlenky celé práce.

2 ZÁSADY FUNGOVÁNÍ PARLAMENTNÍHO REŽIMU V DEMOKRACII A ÚLOHA PREZIDENTA

Abychom mohli rozvíjet problematiku přímé volby prezidenta, je nutné, abychom si přiblížili specifika politických režimů. V politické vědě režimy dělíme do tří kategorií - parlamentní, prezidentský

a poloprezidentský režim. Pro mou práci je nejdůležitější režim parlamentní, protože Česká republika je republikou parlamentní. Parlamentní režim patří k nejvíce rozšířeným režimům na světě, v němž funguje parlament jako orgán, který zastupuje celý národ. Ve většině parlamentních režimů se volí prezident nepřímou. V České republice je systém založen na dělbě moci, přičemž moc zákonodárná a výkonná jsou propojeny a spolupracují (Kubát, 2007a: 189).

2. 1 Parlamentarismus v České republice

S přijetím ústavního zákona 1/1993 v roce 1993 bylo stanoveno, že Česká republika bude mít parlamentní formu vlády a moc je od původní Ústavy z roku 1920 rozdělena na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní. V politickém systému České republiky má prezident zcela výjimečné postavení. Nejen že má rozsáhlé ústavní kompetence, ale zároveň je součástí pilíře moci výkonné. Skutečnou výkonnou moc ale nemá. Je pouhým reprezentantem státu a symbolizuje ho navenek. Skutečná výkonná moc je v rukou celé vlády v čele s premiérem republiky (Kubát, 2007a: 189). Vláda je podle článku 68. odst. 1 ústavy odpovědná dolní komoře Parlamentu ČR, tedy Poslanecké sněmovně, která může vyslovit vládě nedůvěru (Vodička, 2003: 188). Klasická koncepce parlamentní republiky je charakteristická prezidentskou volbou, která je konaná nepřímou dvoukomorovým parlamentem, Poslaneckou sněmovnou a Senátem (Kopeček, 2008: 237).

2. 2 Postavení prezidenta od přijetí ústavního zákona 1/1993

Ústava stanovila, že prezident je hlavou výkonnou a za výkon své funkce není nikomu odpovědný. Za jeho konkrétní rozhodnutí je odpovědná vláda České republiky. Tato odpovědnost je označována jako *stricto sensu* (Janstová, 2007: 69). Během funkčního období

prezidenta není možné, aby byl odvolán. To lze jen v případě velezrady, kdy Senát může, se souhlasem Poslanecké sněmovny, podat ústavní žalobu proti prezidentu republiky k Ústavnímu soudu ČR. Zakotvená délka funkčního období je 5 let s maximálně jedním znovuzvolením. Co se týče jeho kompetencí, v některých oblastech přesahují rámce pravomocí typické pro prezidenty v jiných parlamentních demokraciích, kde se volí prezident nepřímo. A to zejména v samostatných výkonech svých pravomocí, například při jmenování některých významných ústavních činitelů, soudců Ústavního soudu nebo členů České národní banky (Pehe, 2000).

Prezident vykonává své pravomoci i částečně s vládou. Takové pravomoci řadíme tzv. kontrasignačním pravomocím. To znamená, že k případnému rozhodnutí je zapotřebí podpis předsedy nebo jeho pověřeného zástupce. Ten svým podpisem na sebe bere odpovědnost (Němec – Kuta, 2009: 4). V tomto ohledu prezident reprezentuje zemi navenek, může sjednat a následně ratifikovat mezinárodní smlouvy, udělovat státní vyznamenání nebo vyhlášovat volby do obou komor Parlamentu. Prezident také zaujímá místo velitele ozbrojených sil a může udělit amnestii¹. Oproti Ústavě z roku 1960 se postavení prezidenta v zákonodárném procesu změnilo. Liší se v tom, že s novou ústavou byl prezident zbaven zákonodárné iniciativy, přesto se však jeho postavení přiblížilo k parlamentním principům².

3 PŮVODNÍ NEPŘÍMÁ VOLBA

Jak již bylo řečeno, prezident byl do roku 2012 volen oběma komorami Parlamentu České republiky, tedy Senátem a Poslaneckou sněmovnou. Samotný průběh volby upravoval volební řád pro volbu

¹ Článek 62, 63. Ústavy České republiky.

² Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, čl. 62 odst. 5.

prezidenta republiky³. Volba se konala v posledních 30 dnech volebního období stávajícího prezidenta. Proto, aby kandidát uspěl v prvním kole, bylo třeba, aby získal nadpoloviční většinu všech hlasů senátorů i poslanců. Pokud se tak nestalo, následovalo kolo druhé (Vodička, 2003: 255).

V případě, že žádný z kandidátů nezískal nadpoloviční většinu všech poslanců a senátorů, následovalo kolo třetí. Pokud ani ve třetím kole nebyl určen jasný vítěz, byly vyhlášeny nové volby. Tento způsob volby byl velmi komplikovaný a docházelo tak k několika opakovaným volbám. Tyto komplikace nastaly v prezidentských volbách 2003 a 2008. Zákon nepřesně předepisoval, jakým způsobem se mají prezidentské volby konat, zda tajnou nebo veřejnou volbou. Umožňoval obě varianty, ale v případě neshody obou komor Parlamentu ČR na tajné volbě, proběhla volba veřejně. Od roku 1993 se konaly volby tajným způsobem hlasování, kdy ji využívali především poslanci k tomu, aby mohli odevzdat neplatné hlasovací lístky. V roce 2008 pak došlo ke změně z tajných voleb na volby veřejné (Koudelka, 2011: 34-36). Strana ODS tehdy prosazovala volbu tajnou a naproti tomu strana ČSSD trvala na volbě veřejné. Strana ODS očekávala, že by mohla pro svého kandidáta získat podporu členů dalších politických stran, kteří by mohli v případě tajné volby hlasovat i proti názoru svých politických klubů. Obdobně uvažovala i strana ČSSD (Musilová – Šedo, 2013: 16).

3.1 Historické ohlédnutí za volbou prezidenta republiky na území ČR

Od vyhlášení samostatnosti České republiky se odehrály čtyři prezidentské volby, ve kterých se vystřídal dva prezidenti, Václav Havel a Václav Klaus. Václav Havel byl zvolen prezidentem ve volbách 1993

³ Zákon č. 90/1995 Sb.

a 1998. Václav Klaus zvítězil v roce 2003 a 2008 a byl tak posledním nepřímo zvolením prezidentem. Jak probíhaly jednotlivé volby, si přiblížíme v následující části textu.

3. 1. 1 Prezidentské volby 1993

První prezidentské volby v samostatné České republice proběhly na konci ledna roku 1993 a jejich vítězem se stal Václav Havel. Tímto datem začalo pro Václava Havla již třetí volební období. Předchozí zastávání funkce tehdy ještě československého prezidenta trvalo jen krátce. Něco málo přes půl roku. Již před jeho zvolením prezidentem se objevila myšlenka přímé volby, ale ze strachu, že by Václav Havel nemusel uspět, byla někdejšími Občanským fórem odmítnuta. Poté, co bylo po demokratických volbách ustanoveno nové Federální shromáždění, se konaly další prezidentské volby v roce 1990. V nich byl Havel znovu zvolen prezidentem. Volby proběhly tajným způsobem a Václav Havel ve Sněmovně lidu získal 114 hlasů. Ve Sněmovně národů získal dohromady z české a slovenské části 103 hlasů (Hloušek, 2008: 266).

Koncem července roku 1992 ale Havel, ve snaze o zachování československé federace a následnému nepřijetí jeho návrhu⁴, na svou prezidentskou funkci rezignoval (Havel, 1992). Po vyhlášení samostatnosti České republiky, koncem ledna 1993, se konaly první prezidentské volby. Pozice českého prezidenta nebyla stabilizována a bylo zapotřebí vymezit vztah prezidenta k vládě, politickým stranám a veřejnosti (Vodička, 2011: 339). V Ústavě České republiky bylo stanoveno, že Parlament bude dvoukomorový. Realita ovšem byla jiná. Ústavně zanesená horní komora Parlamentu, Senát, začala fungovat až

⁴ Havlův návrh zákona vycházel z Ústavy z roku 1920, že prezident je volen nepřímo Federálním shromážděním. Dle jeho návrhu již prezident neměl být Federálnímu shromáždění odpovědný, ale za činnost prezidenta měla odpovídat vláda.

v roce 1996. Václav Havel byl tedy v roce 1993 zvolen poslanci dolní Parlamentní komory. Celá volba s sebou nesla řadu názorových neshod mezi Havlem a tehdejší nejsilnější vládní stranou Václava Klause, stranou ODS. Tyto neshody předcházely komplikacím v nadcházejících prezidentských volbách 1998 (Hloušek, 2008: 267).

3. 1. 2 Prezidentské volby 1998

V roce 1998 proběhla volba řádně, podle toho jak bylo zaneseno v Ústavě, tedy oběma komorami Parlamentu České republiky, Poslaneckou sněmovnou a Senátem. Proběhly téhož roku v lednu a ze tří kandidátů⁵ vzešel jako vítěz znovu Václav Havel. Svůj post si ale obhájil až ve druhém kole. Václav Havel totiž velmi kritizoval tehdejší jednání úřednické vlády Václava Klause v otázce hospodářské transformace. Díky tomu byl vystaven silné vlně nevole ze strany ODS, která ho prvním kole nepodpořila, a proto se mu v prvním kole zvítězit nepodařilo. Ve druhém kole získal Havel nejvyšší počet hlasů v obou komorách Parlamentu a volby tak vyhrál. Po složení slibu, začátkem února, se ujal funkce prezidenta České republiky pro druhé volební období (Chrastilová – Mikeš, 2003: 147).

3. 1. 3 „Devíti kolová volba prezidenta“ 2003

S končícím volebním obdobím Václava Havla v roce 2003 se Česká republika chystala na prezidentské volby, které měly určit novou hlavu státu. Prezidentské volby v roce 2003, které níže charakterizují, byly velmi dramatické a zdlouhavé. V těchto volbách byla Česká republika svědkem neshody Parlamentu při volbě svého prezidenta. Ve dvou případech se stal mechanismus nepřímé volby téměř nefunkční. Tato situace se

⁵ S Václavem Havlem se o prezidentský post ucházel Stanislav Fischer a Miroslav Sládek.

podobala situaci na Slovensku roku 1998, kdy nebyla Národní Rada schopna zvolit prezidenta. V České republice se ukázala neschopnost politických klubů dohodnout se na silném kandidátovi (Brunnerová – Charvát, 2014: 16).

V Ústavě ČR je podle čl. 57 odst. 2 stanoveno, že prezident nemůže být zvolen na více než dvě funkční volební období⁶. Proto bylo jasné, že Václav Havel si svůj prezidentský mandát nebude moci potřetí obhájit. Prezidentské volby v roce 2003 prověřily sílu koalice, která byla, jak se ukázalo vnitřně nejednotná. I přes nejsilnější postavení strany ČSSD se projevila její nestabilita. Vnitřní rozpor strany ČSSD byl způsoben odlišnými názory na osobu tehdejšího bývalého stranického šéfa a premiéra Miloše Zemana ze strany představitelů ČSSD. Část ho kritizovala za některé jeho ostré výroky, ale druhá část s ním naopak sympatizovala a do volby ho chtěla prosadit (Pehe, 2003).

První kolo prezidentských voleb proběhlo 15. ledna 2003 ve Španělském sále na Pražském hradě. Mezi kandidáty byl za stranu ODS nominován Václav Klaus, za stranu ČSSD Jaroslav Bureš, za KSČM Miroslav Kříženecký a lidovec Petr Pithart. V tomto kole uspěl Václav Klaus, který společně s Petrem Pithartem postoupil do kola druhého. Ve druhém kole se ale nepodařilo žádnému z těchto dvou kandidátů získat většinu hlasů, a proto následovalo kolo třetí. Avšak ani ve třetím kole se nepodařilo určit vítěze, a proto musely být vyhlášeny volby nové. Nové prezidentské volby se konaly o osm dní později, tedy 23. ledna 2003. V této následné volbě se změnilo obsazení kandidátů. Společně s Václavem Klausem se o hlasy zákonodárců ucházela Jaroslava Moserová za ODA a z ČSSD vystřídal Bureše Miloš Zeman (Hloušek, 2008: 268). Výsledek těchto voleb byl fiaskem pro Miloše Zemana. Nehlasovali pro něj všichni ze sociálnědemokratických řad, což zapříčinilo

⁶ Čl. 57 odst. 2 Ústavy České republiky.

jeho stažení z politického života. Ani ostatní kandidáti neuspěli a volba tak byla opět neúspěšná. Posledním únorovým dnem roku 2003 tento volební maraton skončil a po dvojitým neúspěšném pokusu českých zákonodárců byl konečně zvolen prezident. Až v devátém kole se podařilo obsadit prezidentské křeslo Václavem Klausem (Vodička, 2011: 343).

Podle politologa Petra Fialy byl výsledek prezidentských voleb 2003 „výrazem konsolidace české demokracie a funkčnosti politického systému České republiky a zároveň její průběh potvrdil přetrvávající problém systému politických stran, kterým je neschopnost jeho subjektů vytvářet funkční koalice. Což je pro parlamentní systém České republiky nezbytné“. Nelze však hovořit o nefunkčnosti mechanismu volby prezidenta. Důvodem Klausova zvolení až v devátém kole byl výsledek politicky nevýhodných podmínek, které panovaly na politické scéně (Fiala, 2003). Tyto volby byly impulsem pro další diskuzi o změně na přímou volbu prezidenta.

3. 1. 4 Poslední nepřímá volba v roce 2008

Složitá situace nastala i při volbě prezidenta po skončení prvního volebního období Václava Klause. V těchto volbách kandidovali vedle Václava Klause Jan Švejnar a Jana Bobošíková (Tabery, 2008: 294). Zvláštní úlohu v těchto volbách sehráli komunisté, kteří do boje o prezidentské křeslo navrhli Janu Bobošíkovou, která ale od začátku neměla šanci ve volbě uspět. Její nominací chtěli komunisté pouze oslabit šance na úspěch Jana Švejnara. Po dlouhém hlasování o tom, zda se budou volby konat veřejně nebo tajně, došli zákonodárci k závěru, že hlasování při volbě prezidenta bude veřejné. Celé volební klání s sebou neslo řadu sporů, výhružek a korupčních skandálů⁷. Ještě před prvním

⁷

kolem druhé volby Jana Bobošíková odstoupila a v rozhodujícím třetím kole získal Václav Klaus dostatečný počet hlasů pro své vítězství. Ve třetím kole druhé volby, které se konalo 15. února 2008, byl zvolen podruhé prezidentem. Znovuzvolenému Václavu Klausovi tak vítězství prodloužilo prezidentský mandát do roku 2013 (Vodička, 2011: 343).

4 PŘÍMÁ VOLBA V SOUSEDNÍCH ZEMÍCH ČR

Prezidenta, který je volen přímo občany, mají v řadě demokratických států Evropy a světa. Jejich ústavní zřízení je založeno na formách parlamentní republiky. Mezi takovéto státy patří například sousedé České republiky s výjimkou Spolkové republiky Německa. Na základě zkušeností zahraničních zemí můžeme vyznívat to, že přímá volba nemusí znamenat nutně změnu režimu, čehož se mnozí odborníci obávají. U žádné z členských zemí Evropské unie nedošlo s přímou volbou ke změně režimu z parlamentní demokracie na prezidentskou republiku a nevykazovaly přílišnou dramatičnost (Pehe, 2012).

M. Kubát upozorňuje na neblahý vliv jejího zavedení a to ten, že přímé prezidentské volby v parlamentních režimech v zahraničí nám ukazují, že dochází ke snížení volební účasti ve volbách parlamentních. Poukazuje na to, že lidé přehodnocují důležitost voleb (Kubát, 2013: 99). Když bychom jednotlivé státy zkoumali, našli bychom u všech nějakou historickou okolnost, díky které k zavedení přímé volby prezidenta došlo (Kysela, 2012).

Rakousko je příkladem toho, že zavedení přímé volby prezidenta

⁷ Z řad ODS byli dva její členové nařčeni z toho, že měli údajně nabídnout určitou finanční částku tehdejšímu senátorovi a členovi Nezávislých Josefu Novotnému, aby svůj hlas dal Václavu Klausovi. Pro něj hlasoval i tehdejší člen soc. demokracie Snítily, který svůj hlas nedokázal odůvodnit.

v parlamentní formě vlády společně s vyšší mírou demokratické legitimacy „nepřináší prezidentovi při tvorbě státní politiky větší slovo nebo pozici ústředního orgánu exekutivy“. Inspirujícím prvkem z rakouského modelu přímé volby, kterým by se mohla Česká republika inspirovat, by mohly být podmínky kandidatury (Grinc, 2011: 148).

Důvodem pro zavedení přímé volby prezidenta Slovenské republiky byla neschopnost konsenzu politických stran na vhodném kandidátovi (Němec – Syllová, 2008: 68). Zakotvení způsobu přímé volby bylo reakcí na polistopadový vývoj na slovenské politické scéně ke konci 90. let. Končilo funkční období tehdejšího prezidenta M. Kováče. Mezi politickými stranami panovala silná polarizace a tehdejší vládě úřadoval, již ve třetím volebním období (1994-1998) tehdejší premiér a předseda HZDS, Vladimír Mečiar (Pink – Spáč, 2012: 171). Podle politologa L. Kopečka byl na Slovensku celý proces spojený s přímou prezidentskou volbou, řešením jak odblokovat situaci v parlamentu. Přímá volba tedy na Slovensku splnila cíl, kvůli kterému byla zavedená (Kopeček, 2006: 198).

5 CESTA K PŘÍMÉ VOLBĚ PREZIDENTA

V České republice nacházíme všechny prvky parlamentního režimu, proč se tedy začalo uvažovat o volbě přímé, která by takto harmonické parlamentní fungování mohla narušit? Ve většině států parlamentních režimů, jak je již zmíněno, je volba hlavy státu konaná nepřímou. V následující části jsou uvedené jednotlivé návrhy, které změně způsobu volby hlavy státu předcházely. K případné změně se vyjádřilo mnoho odborníků, a proto se pokusím přiblížit postřehy a vyjádření některých z nich.

5. 1 Návrhy na změnu volby prezidenta

S myšlenkou zavedení přímé volby vystupovaly různé politické subjekty a do Poslanecké sněmovny bylo předloženo hned několik návrhů na její zavedení. Hlavní překážkou k jejímu schválení ale byly rozdílné názory politiků na způsob provedení volby a neshody ohledně rozšíření kompetencí prezidenta. První zmínky o změně způsobu volby se objevily již v roce 1989 a pocházejí z komunistických řad⁸. Tehdy ale kvůli zásahu Mariána Čalfy, jakožto federálního premiéra, nakonec nebyl návrh projednán (Brunnerová – Charvát, 2014: 14). Téma změny způsobu volby prezidenta se zanedlouho objevilo v roce 1992, kdy bylo jasné, že se rozpadne československá federace (Musilová – Šedo, 2013: 13).

5. 1. 1 Návrh Ústavy samostatné České republiky

S novou Ústavou se i otevřela možnost změny ve zvolení hlavy státu. Byly předloženy dva návrhy, které počítaly se změnou volby prezidenta. K přímé volbě se tehdy přikláněl i Václav Havel (Musilová – Šedo, 2013: 13 cit. Kysela 2008). Na jeho postoj ostře reagovala ODS, která se ohrazovala proti přímé volbě, která by podle nich narušila model parlamentní demokracie (Musilová – Šedo, 2013: 17). První návrh předložený stranou ČSSD počítal s dvoukolovým většinovým systémem s uzavřeným druhým kolem. Druhý pocházel z řad Liberálně-sociální unie (LSU). Tento návrh byl zpracován velmi zajímavě, protože se jednalo o kombinaci přímé a nepřímé volby. Podle tohoto návrhu by přímá volba představovala možnou alternativu v případě, když by parlament ani ve druhém kole prezidenta ne zvolil. Pak by následovala volba přímá,

⁸ V prosinci 1989 předstoupil s navrhujícím projevem předseda Sněmovny národů Anton Blažej.

ve které by se utkali dva nejsilnější kandidáti z kola druhého⁹. Po několika jednání nebyl ani jeden z návrhu přijat a nová Ústava zavedla nepřímou volbu (Kudrna, 2011: 16).

Následně nebylo po nějakou dobu o tématu možné změny diskutováno. Po parlamentních volbách 1998 a zejména od konce úřadujícího období prezidenta Václava Havla roku 2002 začalo opět docházet k dalším diskuzím o možné změně způsobu volby prezidenta republiky (Kubát, 2013: 97). Opětovné diskuze byly vyvolány vládní krizí na konci roku 1997, politickým vývojem na Slovensku 1998 a kritikou nepřímé volby veřejností po znovuzvolení tehdejšího prezidenta Václava Havla (Musilová – Šedo, 2013: 15). S možností změny vystoupili v roce 1998 členové tehdejší Čtyřkoalice po uzavření tzv. opoziční smlouvy mezi ODS a ČSSD. Inspirací jim byly hlavně okolní státy České republiky, kde již byla přímá volba zavedena (Vodička, 2003: 259). Každopádně téma přímé volby se následně pro strany stalo jednou z částí témat jejich programu, mimo program strany ODS, která se proti přímé volbě ohrazovala (Kudrna, 2011: 17).

5. 1. 2 Návrhy od roku 2000

Od roku 2000 se přímá volba prezidenta republiky stala velmi diskutovaným tématem. Návrhů na ústavní změnu bylo předloženo hned několik. Byly předloženy v letech 2002, 2003, 2007, 2008, 2009 a 2010. Změnu si začali přát zejména občané. Proti jejímu zavedení ale stála řada kritiků z řad politických vědců a dalších odborníků ústavního práva. Zejména mnoho politologů zastávali ten názor, že přímá volba prezidenta je zbytečná. Ve veřejných debatách se hovořilo o dvou rovinách názoru na přímou volbu. Jednou z nich byl argument, že s jejím zavedením dojde

⁹ Do druhého kola by postupoval nejsilnější kandidát Sněmovny a nejsilnější kandidát Senátu. V případě, že by se jednalo o stejnou osobu, měl by přednost druhý nejsilnější kandidát ze Sněmovny.

k posílení demokracie. Posílit demokracii může mimo jiné tak, že zapojí občany do politického procesu tím, že budou moci přímo participovat na prezidentské volbě. Druhý postoj k otázce byl takový, že Česká republika by měla jít s dobou a nechat se inspirovat u dalších „trendy“ států, jejichž prezidenti jsou voleni přímo (Kubát, 2013: 98). Avšak u všech návrhů došlo k zamítnutí a to zejména proto, že obsahovaly pouze mechanismy volby. Na otázku odpovědnosti prezidenta, na kterou vláda mnohdy upozorňovala, předkladatelé návrhů nebrali dlouhou dobu ohled (Kudrna, 2011: 18).

První návrh na změnu volby prezidenta byl předložen z rukou poslanců KDU-ČSL a poslanců Unie Svobody. Návrh obsahoval nejen změnu způsobu prezidentské volby, ale i dodatek o omezení imunity senátorů, poslanců a ústavních soudců. Dalším bodem návrhu bylo také zavedení principu rovného všeobecného práva formou tajného hlasování¹⁰. Čtyřkoalice KDU-ČSL, US-DEU a ODA se ve snaze aktivně prosadit změnu pokusila společně s návrhem předložit i ustanovení, ve kterém stálo, že by změna neměla mít vliv na kompetence prezidenta. Zároveň by ale prezident měl skládat slib nebo demisi do rukou Ústavního soudu. Tento návrh ale Poslaneckou sněmovnou neprošel (Hloušek, 2008: 272). Po rozpadu Čtyřkoalice dále koalice KDU-ČSL a US specifikovala, že by volby probíhaly dvoukolovým systémem s uzavřeným druhým kolem. Pro nominaci by pak bylo nutné získat minimálně 20 tis. podpisů občanů (Musilová – Šedo, 2013: 16).

Zásadními nedostatky při předkládání jednotlivých návrhů byla ignorace připomínek vlády, týkající se právní odpovědnosti prezidenta. Všechny návrhy byly založené jen na mechanismu volby (Kudrna, 2011: 20). V roce 2007 byl iniciativou ČSSD předložen vládě další návrh zákona, ve kterém se poslanci soustředili na hlavu státu. Podle návrhu by

¹⁰ Sněmovní tisk 1109/0.

došlo k některým změnám v prezidentově postavení¹¹. Tento návrh byl ale pro nízký limit podpisů¹² zamítnut (Musilová – Šedo, 2013: 27). Jako nadějný rok pro změnu na přímou volbu se mohl zdát rok 2009, kdy podala svůj první návrh vláda a Poslanecká sněmovna změnu odsouhlasila již v prvním kole. V souvislosti se změnou Topolánkovy vlády ale zákon platit nezačal a parlamentní výbory o návrhu zákonu už dále nejednaly (Bém, 2012). Tento vládní návrh byl velmi stručný a nezasahoval do jiných článků Ústavy (Kudrna, 2011: 23).

5. 2 Postoje politických stran k zavedení přímé volby prezidenta republiky

K otázce změny způsobu volby prezidenta v České republice zaujímaly relevantní politické strany v českém prostředí kladný postoj. Některé z nich se k této otázce stavěly neutrálně. Stranou, která se k otázce zavedení přímé volby stavěla zpočátku negativně, byla strana ODS. Strana ODS byla odpůrkyní přímé volby až do roku 2002 (Bém, 2012).

5. 2. 1 Postoj ODS

ODS se zpočátku k zavedení volby výrazně ohrazovala. Na konci roku 2002 ale strana ODS začala z „pragmatických“ důvodů přímou volbu prosazovat a svůj někdejší nesouhlas se zavedením přímé volby prezidenta zcela přehodnotila. Konala tak hlavně proto, že chtěla obsadit post prezidenta republiky svým kandidátem Václavem Klausem. Ten byl však stoupencem parlamentní, nikoliv přímé demokracie. Změna se však neuskutečnila a volba zůstala nadále nepřímá (Vodička, 2003: 259).

¹¹ K jeho kompetencím by se přidala taková, která by podléhala kontrasignaci.

¹² Poslanci předložili návrh, ve kterém bylo ke kandidatuře třeba minimálně 10 000 podpisů.

Svůj návrh ústavního zákona podala strana ODS v roce 2003. V tomto návrhu zákona bylo uvedeno, že nechce omezovat vliv politických stran na volbu prezidenta. Strana apelovala na to, že by při procesu volby prezidenta měly strany spolupracovat. Strana proto navrhovala, aby se kromě kandidátů, kteří dosáhli plnoletosti, mohly o kandidaturu ucházet i politické subjekty s podporou minimálně 20 000 občanů České republiky. Dále se zasazovala o jednokolový většinový systém. Tento návrh byl ale posléze vládou zamítnut¹³. Od předchozích návrhů se odlišoval tím, že se neomezoval pouze na mechanismus volby, ale částečně se již pokusil řešit otázku odpovědnosti prezidenta, na niž vláda často upozorňovala (Kudrna, 2011: 19).

5. 2. 2 Postoj ČSSD

Strana ČSSD se k možnosti přímé volby přikláněla již od roku 1992. Od téhož roku se všemožně snažila toto téma využívat zejména v kritice strany ODS¹⁴. Zavedení přímé volby zanesla do svého programu v roce 1992 a následně pak i v roce 2006. Ve svých návrzích ale nebyla k volbě nijak blíže specifická (Musilová – Šedo: 2013: 17). V roce 2011 propukaly ohledně návrhu přímé volby mezi stranou ODS a ČSSD výrazné neshody. Neshody panovaly hlavně v otázkách týkajících se pravomocí prezidenta a v otázce jmenování vedení ČNB. Strana ČSSD se zasazovala o omezení některých pravomocí například o omezení imunity prezidenta. Po dlouhém dohadování mezi těmito dvěma stranami byl nakonec návrh strany přijat (Bek, 2011). Téměř jednoznačná podpora klubu ČSSD byla právě pro schválení návrhu rozhodující. Opomíjet nemůžeme ani hlasy senátorů ODS, přičemž pro přijetí návrhu jich hlasovala téměř polovina (Musilová – Šedo, 2013: 33).

¹³ Článek 39 odst. 4 Ústavy České republiky.

¹⁴ ČSSD kritizovala ODS za jejich nedostatečnou snahu o prosazení změny Ústavy.

5. 2. 3 Postoj několika dalších politických stran

Strana KSČ se stavěla k přímé volbě spíše neutrálně. Nejdůležitější pro stranu bylo zachování parlamentního režimu bez zvýšení prezidentských pravomocí. Strana zelených se ke změně na volbu přímou začala přiklánět od roku 2002. Strany TOP 09 a VV ji začaly podporovat před volbami 2010 (Musilová – Šedo, 2013: 19). Strana zelených v roce 2008 přišla se zajímavým návrhem, přičemž jeho obsahem bylo vyhlášení referenda týkajícího se zavedení přímé volby prezidenta. V rámci něj by se občané mohli k možné změně vyjádřit. Návrh Strany zelených byl ale omezen jen na mechanismus volby a nominaci kandidátů. Navrhovatelé nakonec s ohledem na proces týkající se návrhu ČSSD z roku 2007 a 2009 vzali svůj návrh zpět hned po prvním čtení v roce 2009 (Kudrna, 2011: 22). Téměř ze všech předložených návrhů odpovídal potřebné úrovni jen návrh podaný z řad ČSSD.

5. 3 Přímá volba prezidenta očima odborníků

Argumentů pro zavedení nebo případně nezavedení bylo vyřčeno mnoho. Většina odborníků se k přímé volbě stavěla negativně. Mnozí se předháněli v nabízení názorů a připomínek, podle nichž by se přímá volba zavádět neměla. Z publikací odborníků (viz Kubát, Šimíček) se dozvíme některé jejich názory na přímou volbu.

Podle politologa V. Šimíčka jsou argumenty pro a proti vcelku vyrovnané, a proto nabídl v jednom ze svých článků, možnou alternativu mezi přímou a nepřímou volbou. V té by byl prezident volen zvláštním a „ad hoc“ utvářeným orgánem¹⁵. Dle jeho návrhu by byl Parlament doplněn počtem delegátů ze zastupitelstev krajů hlavního města Prahy. Odkazoval na SRN, kde je prezident volen Spolkovým shromážděním

¹⁵ Tímto orgánem míní sbor volitelů.

a také na Itálii a Estonsko, kde se tato možnost osvědčila. Výhodnost tohoto modelu vidí v eliminaci nevýhod přímé i nepřímé volby. Model by podle něj odpovídal ústavnímu systému České republiky, což by nevyžadovalo jeho zásadní změny. Přínos by byl i ve finanční nenáročnosti mechanismu volby. Dalším argumentem bylo možné zapojení i menších politických stran do volebního procesu, což by mohlo zvýšit pluralitu politické soutěže (Šimíček, 2001: 388).

5. 3. 1 Argumenty pro zavedení přímé volby prezidenta

Mezi zastánce přímé volby patří mimo jiné politolog Jiří Pehe, který argumentuje, že *„demokratické systémy jsou pružné organismy, které na cizorodé prvky reagují“* a že by se zbytečně nemělo dopředu předvídat, že by měla změna destabilizovat politický systém (Pehe, 2013a). Níže jsou shrnuty argumenty „pro a proti“ některých odborníků viz (Musilová – Šedo 2013: 11-12).

Pozitiva přímé volby

- Přímá konaná volba posílí mandát přímo zvoleného prezidenta.
- Zvýší zájem občanů o politiku, kteří zároveň získají větší důvěru v politický systém.
- Přímá volba vyplní společenskou poptávku, která je dlouhodobě pozorovatelná.
- S přímou volbou se bude moci předejít situaci, že by došlo k zablokování volby prezidenta.
- Zavedena by měla být také proto, že v Evropě je běžnou záležitostí a převládá.

- Mohla by zabránit neshodám mezi politickými stranami při volbě prezidenta, které se objevily při prezidentských volbách v roce 2003 a 2008.
- Hlavním argumentem pro zavedení je často zmiňovaná prezidentská nadstranickost. Prezident by měl být nadstranický, protože by nebyl volen parlamentními stranami. Podle M. Kubáta jde ale jen o přechodný stav (Kubát, 2013: 103).

5. 3. 2 Argumenty proti zavedení přímé volby prezidenta

Mezi nejvýraznější námitky proti zavedení patří:

- Přímá volba neodpovídá parlamentnímu modelu demokracie a může přinést do systému nestabilitu.
- Není nutné, aby byla posílená legitimita prezidenta, protože bez zvýšení prezidentských pravomocí sama osobě nic neznamena.
- Může dojít ke zpochybnění nestrannosti přímo voleného prezidenta a strany by pak mohly mít rozhodující slovo při výběru kandidáta a vést pak „nejúčinnější“ kampaň.
- Důležitým protiargumentem je také obava z toho, že dojde k poklesu voličů v některých volbách¹⁶.
- Mnozí experti se v případě zavedení přímé volby prezidenta obávali toho, že by měl zvolený prezident silnější mandát než vláda (Tabery, 2011: 13).

¹⁶ Odkazují na pokles volební účasti v parlamentních volbách na Slovensku po zavedení přímé volby prezidenta v letech 2004-2005, přičemž účast ve volbách klesla o 10-15%.

- Díky přímé volbě by se mohly také zvyšovat šance populistických kandidátů.
- V neposlední řadě argument, že celé pořádání přímé volby bude velmi nákladné.
- „*Nedůstojně vedené volební kampaně*“.

Přímá volba legitimitu prezidenta jistě posílí, jak mnozí zastánci volby tvrdí. V tomto ohledu souhlasí i M. Kubát. Zároveň ale dodává, že není jasné, proč by měl prezident vyšší legitimitu získat. Podle něj by Česká republika měla projít reformou demokratického režimu, protože současný parlamentní režim neodpovídá stávajícím společenským a politickým podmínkám. Je výrazně poškozen a nefunguje tak, jak by fungovat měl. Změna by mohla vést k zavedení poloprezidentského režimu. Jeho zavedení je ale z politických důvodů nepravděpodobné. Nástrojem k této racionalizaci českého parlamentu by mohla být reforma volebního systému do dolní komory Parlamentu České republiky (Kubát, 2013: 106-107).

5. 4 Postoje bývalých prezidentů České republiky Václava Havla a Václava Klause k přímé volbě

Václav Klaus a Václav Havel zaujímali k přímé volbě odlišný názor. Václav Klaus se stavěl proti jejímu zavedení, kdežto Havel byl jejím zastáncem a propagátorem. Již se vznikem samostatného českého státu se Václav Havel stavěl k myšlence přímé volby a s blížícím se koncem svého volebního období 2003 od myšlenky neustoupil. Pro *Mladou frontu Dnes* se tehdy vyjádřil, že „*čím déle funkci prezidenta zastává, tím větším příznivcem přímé volby je*“ (Havel, 2002).

Václav Klaus se k přímé volbě staví kriticky a ve svém tehdejší projev pro *Lidové noviny* se vyjádřil: „*Nevěřím svým očím, když vidím,*

že se jedna skupina našich politiků snaží vyhrát parlamentní volby na základě tématu přímé volby prezidenta. Přímá volba prezidenta v České republice nemá tradici, ještě nikdy v historii u nás nic takového nebylo, neodpovídá tomu ani celek našeho ústavního systému a je naprosto evidentní, že je to v dnešní době pokus o jednu konkrétní volbu, resp. o jednu konkrétní nevolbu“ (Klaus, 2002). Jak jsem výše zmínila, strana ODS, společně s Václavem Klausem, byla odpůrkyní přímé volby. Na přelomu roku 2002/2003 se ale začala k přímé volbě přiklánět za účelem zvolení Václava Klause prezidentem (Kudrna, 2011: 18).

5. 5 Poslední kroky ke změně na přímou volbu – vládní návrh ústavního zákona

Ke konci roku 2010 se někdejší volební koalice ODS, TOP 09 a Věci veřejné, zavázala ve svém programovém prohlášení k zavedení přímé volby. Aby mohlo dojít k jejímu zavedení, byla zapotřebí novela Ústavy České republiky a následná novelizace volebního zákona. K těmto krokům bylo oprávněné Ministerstvo vnitra a Ministerstvo spravedlnosti¹⁷. Několik měsíců po sestavení vlády Petra Nečase (ODS)¹⁸, přišla vláda se závazkem, že do roku 2013 vytvoří zázemí pro to, aby si občané mohli zvolit svou hlavu státu. Bylo zapotřebí, aby se na znění zákona dohodla 3/5 většina v Poslanecké sněmovně a Senátu. V roce 2010 začalo docházet ke zmiňovaným rozporům mezi stranami ODS a ČSSD v požadavcích, ohledně způsobu volby prezidenta. ODS se zasazovala o to, aby se pravomoci prezidenta neměnily. Spory se týkaly také toho, zda bude prezidentská volba dvoukolová nebo jen jednokolová. Díky těmto sporům hrozilo, že ke schválení změny přímé volby opět nedojde.

¹⁷ Vláda České republiky (2011). *Přímá volba prezidenta* (www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/prima-volba-prezidenta--78534, 02. 01. 2014).

¹⁸ Vládní koalice ODS, TOP 09, VV.

Konečná verze návrhu byla předložena Poslanecké sněmovně v červnu roku 2011. Vláda schválila dvoukolovou volbu, ale spory mezi ODS a ČSSD přesto pokračovaly nadále¹⁹.

5. 5. 1 Podoba návrhu ústavního zákona

První návrh ústavního zákona byl předložen Poslanecké sněmovně ve třech variantách. Na jednokolovém většinovém volebním systému byla založena varianta první. Vítězem by se stal kandidát, který by obdržel nejvyšší počet platných hlasů. Dle druhé varianty měla být volba dvoukolová většinová, kde by rozhodovala nadpoloviční většina hlasů. Pokud by tomu tak v prvním kole nebylo, následovalo by kolo druhé, do kterého by postoupili dva kandidáti, přičemž o vítězi by rozhodoval vyšší počet hlasů. Poslední varianta byla stavěná též na dvoukolovém většinovém volebním systému, s tím rozdílem, že byla stanovená dolní hranice počtů získaných platných hlasů. Tato hranice byla stanovena na 12,5 % hlasů všech oprávněných voličů. Pokud by této hranice nedosáhli alespoň dva kandidáti, do druhého kola by pak postoupili nejúspěšnější kandidáti z kola prvního²⁰.

5. 5. 2 Zákon o přímé volbě prezidenta

Konečný návrh byl předložen vládou 29. června roku 2011. Na doporučení Miroslavy Němcové byl návrh projednán Ústavně právním výborem. Dne 20. září roku 2011 došlo k prvnímu čtení návrhu předloženého zákona a na základě usnesení č. 702 byl návrh zákona

¹⁹ Vláda České republiky (2012). *Vláda posvětila přímou volbu prezidenta* (<http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-posvetila-primou-volbu-prezidenta-84982/>, 02. 01. 2014).

²⁰ Vláda České republiky (2011). *Přímá volba prezidenta* (www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/prima-volba-prezidenta--78534/, 02. 01. 2014).

předložen k projednání výborům²¹.

Tento pozměňovací návrh byl přijat až ve třetím čtení návrhu zákona, které proběhlo 14. prosince. Pro jeho schválení hlasovalo 159 přítomných poslanců. Tento návrh byl kromě nesouhlasu tří poslanců z řad ODS přijat²². Na schůzi Senátu byl návrh projednán v únoru roku 2012²³. Přestože hrozilo, že bude muset být návrh opět pozměněn, vydal Senát usnesení č. 514, pomocí něhož návrh zákona schválil. Jednal tak hlavně z časových důvodů. Zavedení přímé volby bylo schváleno dne 8. února roku 2012, protože zákon musel vzejít v platnost 1. října roku 2012, aby se stihly termíny pro prezidentskou volbu v roce 2013. Svým podpisem ústavní zákon stvrdil tehdejší prezident Václav Klaus dne 17. února 2012. On sám se ale k příznivcům přímé volby prezidenta, jak jsme se dozvěděli, nehlásil. Jeho pravomoci ho avšak neopravňovaly k tomu, aby mohl tento zákon mohl vetovat²⁴.

5. 5. 3 Ústavní zákon č. 71/2012 Sb.

Po 23 letech vstoupil návrh jako ústavní zákon č. 71/2012 Sb. v platnost dne 1. listopadu 2012, ovšem s výjimkou některých ustanovení, které se měly vázat na nově zvoleného prezidenta. Zákon nahradil ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Podle článku č. 56 bylo stanoveno, že volba prezidenta bude uskutečněná pomocí tajného hlasování v souladu s všeobecným, rovným a přímým volebním právem. Bylo stanoveno, že volby budou probíhat dvoukolovým způsobem, přičemž prezidentem republiky bude zvolen takový kandidát, který získá nadpoloviční většinu

²¹ Sněmovní tisk 415/1, část č. 1/2.

²² Novela zákona, Ústava České republiky, 32. schůze Poslanecké sněmovny ze dne 14. prosince 2011.

²³ Sněmovní tisk 415.

²⁴ Ihned (2012). *Klaus se podepsal pod „fatální chybu“. Přímé volbě prezidenta už nic nebrání* (zprávy.ihned.cz/cesko/c1-54762530-klaus-se-podepsal-pod-fatalni-chybu-prime-volbe-prezidenta-uz-nic-nebrani, 02. 01. 2014).

hlasů. Pokud dojde k situaci, kdy ve druhém kole získá nadpoloviční většinu více kandidátů, budou vyhlášeny nové prezidentské volby. Dle odstavce 5 čl. 56 může kandidáta navrhnout každý občan České republiky, který dosáhl plnoletosti, přičemž jeho petiční návrh musí být stvrzen minimálně 50 tisíci podpisy občanů České republiky. Pokud kandidáta navrhne senátor, je zapotřebí souhlasu minimálně deseti jejich členů. Kandidátní listinu může podat také nejméně 20 poslanců²⁵.

Aktivní volební právo je přiděleno každému občanovi České republiky, který dosáhl věku 18 let. Co se týče stanovení lhůty prezidentských voleb, konají se v posledních šedesáti, ale nejpozději třiceti dnech, funkčního volebního období stávajícího prezidenta republiky. Kandidátem se může stát osoba starší 40 let, která je držitelem českého občanství. Prezident je zvolen na pětileté funkční období, kdy svou funkci stvrzuje složením slibu – inaugurací. Svůj slib vkládá do rukou předsedy Senátu na schůzi obou komor Parlamentu. Neskládá ho do rukou předsedy Poslanecké sněmovny, jak tomu bylo dříve. V případě, že se prezident sám chce vzdát svého úřadu, odevzdá svou případnou rezignaci do rukou předsedy Senátu²⁶.

5. 5. 4 Pravomoci a postavení prezidenta po zavedení přímé volby

Na základně přijetí novely Ústavy došlo k částečným úpravám některých pravomocí prezidenta. Zároveň ale nepředstavují nijak radikálnější zásah do jeho kompetencí. Výraznou odlišnost zaznamenáváme ve ztížené možnosti odvolání prezidenta (Antoš, 2011: 28). Novela dále rozšířila důvody pro jeho odvolání. Nově

²⁵ Právě toto ustanovení se stalo předmětem ostré kritiky a předmětem mnoha diskuzí, kdy se proti němu odvolal k Nejvyššímu soudu, například Tomio Okamura.

²⁶ Ústavní zákon čl. 60 a 61 České republiky.

může Senát se souhlasem dolní komory Parlamentu podat proti prezidentovi ústavní žalobu i pro hrubé porušení Ústavy. S žalobou se pak následně obrací k Ústavnímu soudu. Před přijetím novely to bylo možné jen při podezření z velezrady. K přijetí návrhu ústavní žaloby je nyní zapotřebí souhlas 3/5 většiny přítomných senátorů. V Poslanecké sněmovně pak musí s návrhem k zahájení stíhání souhlasit 3/5 většina všech poslanců. Zároveň mají poslanci ode dne podání žaloby tři měsíce na to, aby se k ní vyjádřili. Pokud tak do tří měsíců neučiní, vyjadřují tak svůj souhlas s návrhem. V případě, že se poslanci vyjádří kladně, znamená to pro prezidenta ztrátu jeho úřadu. Současně je mu odebrána i možnost prezidentský úřad vykonávat znovu (Petřík, 2014: 104). Omezena byla i prezidentova imunita, která je nyní platná pouze po dobu funkčního období prezidenta republiky²⁷.

Další změna, kterou ústavní novela přináší, se týká pravomocí prezidenta při udělování milostí. Prezident může nadále zastavit probíhající trestní řízení nebo stanovit, že k jeho zahájení vůbec nedojde. Rozhodnutí prezidenta o udělení milosti ale nově bez souhlasu předsedy vlády není možné. Touto změnou došlo k přenesení výlučných pravomocí prezidenta do pravomocí, které vyžadují kontrasignaci předsedy vlády nebo pověřeného člena vlády, tím je myšlen místopředseda vlády nebo ministr. Dále byla prezidentovi odebrána možnost vyhlásit referendum o přistoupení České republiky do Evropské unie a taktéž mu nepřísluší, aby případný výsledek referenda vyhlášoval (Petřík, 2014: 104).

5. 5. 5 Prováděcí zákon č. 275/2012

Po schválení zákona, který zplnomocnil občany České republiky, k volbě svého prezidenta, bylo tedy ještě zapotřebí schválit zákon, který by veškeré výše zmiňované podrobnosti stanovil. K tomuto účelu byl

²⁷ Článek 65, odst. 2, 4 Ústavy České republiky.

předložen návrh prováděcího zákona č. 275/2012 Sb. Podle paragrafu 2 bylo stanoveno, že prezidentská volba se uskuteční ve dvou dnech a to v pátek a v sobotu. První den konání voleb bude probíhat od 14:00 do 22:00 hodin, následující den pak od 8:00 do 14:00 hodin²⁸. Termín prvních prezidentských voleb byl vyhlášen na 11. a 12. ledna 2013. Druhé kolo se pak konalo 25. a 26. ledna 2013.

6 PRVNÍ PŘÍMÁ PREZIDENTSKÁ VOLBA

6. 1. Kandidáti pro přímou volbu

Celý průběh prezidentských voleb 2013 byl plný zvrátů a překvapení. O post prezidentského křesla se ucházelo hned několik zajímavých adeptů a dva z nich už dokonce s prezidentskou volbou zkušenosti měli. Byla to Jana Bobošíková a Miloš Zeman. Do předvolebního boje se dostalo celkem 9 kandidátů. Nejvýraznějším kandidátem v oficiální „devítce“ byl Vladimír Franz, který se svou image zaujal pozornost nejen v České republice. K dalším kandidátům patřil Miloš Zeman, Jan Fischer, který byl médií označován za jasného vítěze prvního kola voleb, Karel Schwarzenberg, Táňa Fischerová, Zuzana Roithová, Jana Bobošíková, Přemysl Sobotka a Jiří Dienstbier.

Někteří z nich kandidovali na základě podpisů občanů na petičních arších a jiní se do volby dostali díky podpoře poslanců či senátorů. K těm, kteří aktivně sbírali podpisy, patřil Vladimír Franz, Zuzana Roithová, Jana Bobošíková a Táňa Fischerová. Díky podpoře senátorů vstoupil do volby Karel Schwarzenberg, Přemysl Sobotka a Jiří Dienstbier. Karel Schwarzenberg a Přemysl Sobotka byli jediní, kdo podpisy pro svoji kandidaturu nesbírali. Jiří Dienstbier, který dostatečnou podporu zákonodárců měl, si přesto svou kandidaturu potvrdil i podpisy občanů

²⁸ Prováděcí zákon č. 275/2012.

České republiky. Miloš Zeman by případnou podporu potřebných hlasů senátorů získal také, přesto však tuto možnost nevyužil a přiklonil se k možnosti sběru podpisů pro svoji kandidaturu (Eibl – Gregor – Macková, 2013: 69).

6. 2 Vyřazení kandidáti

Před prvním kolem voleb bylo nutné čelit hned prvnímu problému. Ministerstvo vnitra po provedené kontrole petičních archů zjistilo, že jejich chybovost na kandidátních listinách u některých kandidátů je příliš vysoká a nesplňují tak podmínku pro jejich zaregistrování. Jednalo se o Vladimíra Dlouhého, Tomia Okamuru a Janu Bobošíkovou. Vladimír Dlouhý se na základě rozhodnutí Ministerstva vnitra rozhodl odvolat se k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně, kde ale soud jeho návrhu na odvolání nevyhověl (Šenkýř, 2012). Stejným způsobem, jako Vladimír Dlouhý, byl Tomio Okamura vyřazen Ministerstvem vnitra České republiky ze seznamu kandidátů na prezidenta. V prosinci roku 2012 se Okamura taktéž odvolal k Nejvyššímu správnímu soudu kvůli zpochybnění pravosti podpisů. Soud jeho stížnost zamítl, a tak se Okamura obrátil na Ústavní soud se stížností na zákon o přímé volbě prezidenta a požadoval změnu ústavy. Apeloval, aby byl termín konání voleb odložen, a podmínka získat potřebných 50 000 podpisů k získání registrace, byla zrušena. Předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský ale jeho žádost zamítl. Rychetský uvedl, že stanovená hranice je přiměřená a že zákon o přímé volbě sice jisté mezery má, ale věří, že nedostatky budou odstraněny (Kopecký, 2013).

Tomio Okamura se tak mezi oficiální kandidáty nezařadil. Jana Bobošíková vypadla ze hry²⁹ stejně jako Vladimír Dlouhý a Tomio Okamura. Bobošíková ale na rozdíl od nich u soudu uspěla a soud ji do boje o prezidentské křeslo vrátil zpět. Nejvyšší správní soud došel k závěru, že Ministerstvo vnitra postupovalo při kontrole kandidátních listin protizákonně, protože chybné podpisy na kontrolních vzorcích úředníci sčítali místo toho, aby je průměrovali³⁰. Na základě rozhodnutí soudu byla její kandidátní listina registrována³¹.

6. 3 Registrace kandidátů

Přihlášku k volbě mohli uchazeči podat nejpozději do 6. listopadu 2012, což bylo 66 dní před plánovaným termínem voleb. Spolu s podáním kandidátní listiny byl uchazeč o prezidentskou funkci povinen si podle § 24 zákona o volbě prezidenta republiky zřídit účet, určený pro financování volební kampaně. K tomuto datu podalo kandidátskou listinu celkem dvacet kandidátů a bylo jasné, že jeden z nich vystřídá tehdejšího prezidenta Václava Klause³². Postupně ale jejich počet klesal a to z toho důvodu, že kandidáti buď nezískali potřebný počet hlasů pro svou kandidaturu, nebo byli z určitého důvodu z kandidatury vyřazeni.

²⁹ Ministerstvo vnitra České republiky [nedatováno]. *Rozhodnutí o registraci kandidátní listiny nebo o odmítnutí kandidátní listiny. Ing. Jana Bobošíková* (<http://www.mvcr.cz/soubor/jana-bobosikova-pdf.aspx>, 30. 01. 2014).

³⁰ Idnes (2012). *DOKUMENT: jak soud rozhodl o kandidatuře Bobošíkové, Dlouhého a Okamury* (http://zpravy.idnes.cz/rozhodnuti-soudu-o-volbe-prezidenta-dvl-domaci.aspx?c=a121213_115246_domaci_jw, 03. 03. 2014).

³¹ Ministerstvo vnitra České republiky [nedatováno]. *Rozhodnutí o registraci kandidátní listiny nebo o odmítnutí kandidátní listiny. Ing. Jana Bobošíková. Aktualizováno* (<http://www.mvcr.cz/soubor/jana-bobosikova-registrace-pdf.aspx>, 30. 01. 2014).

³² Ministerstvo vnitra České republiky [nedatováno]. *Podrobné informace k přímé volbě prezidenta* (<http://www.mvcr.cz/clanek/podrobne-informace-k-prime-volbe-prezidenta.aspx>, 30. 01. 2014).

Ministerstvo vnitra nakonec registrovalo výše zmíněných 9 kandidátů, kteří se stali oficiálními uchazeči o post prezidentského křesla³³. Každý podpis, který kandidát nasbíral, musel osahovat potřebné náležitosti, které ukládá zákon³⁴.

Další možností bylo přesvědčit alespoň 10 poslanců a minimálně 20 senátorů k tomu, aby od nich získali jimi čitelné a platné podpisy (Renovica, 2013: 5). Tři z dvaceti kandidátů si mohli být svoji pozicí mezi kandidáty jisti, protože měli dostatečnou podporu pro svou kandidaturu, kterou jim zaštiťovali zákonodárci (Renovica, 2013: 142). Údaje na petici byly podle § 25 odst. 5 a 6 kontrolovány Ministerstvem vnitra České republiky. Kontroly ověřovaly správnost předložených podpisů na podpisových arších jednotlivých kandidátů. Kontrolu provádělo šedesát lidí, přičemž kontrolovali náhodně vybrané vzorky údajů u 8 500 podpisů občanů podepsaných na petici (Pokorný – Novotný, 2012: A2).

Pokud byla zjištěna chybovost vyšší než 3%, byla provedena kontrola vzorku dalšího. V případě, že při vyhodnocení druhého kontrolního vzorku byla zjištěna chybovost u 3 a více % podpisů občanů, odečetl se takový počet podepsaných občanů, který odpovídal chybovosti v obou kontrolních vzorcích. Kandidát, jemuž jsou odečteny neplatné hlasy a jeho počet platných podpisů na petici klesne pod 50 000, jeho kandidátní listina je považována za neplatnou a uchazeč tak nemůže být registrován jako oficiální prezidentský kandidát. Tímto způsobem se přezkoumávaly kandidátní listiny a Ministerstvo vnitra mělo na kontrolu čas do 12. listopadu 2012. Po provedené kontrole byl tedy vyřazen Tomio Okamura a Vladimír Dlouhý. Ministerstvo vnitra po provedené kontrole následně vyzvalo kandidáty, aby případné závady na kandidátní listině

³³ Česká televize (2012). *Vnitro vyřadilo z boje o hrad Bobošíkovou, Dlouhého a Okamuru* (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/204594-vnitro-vyradilo-z-boje-o-hrad-bobosikovou-dlouheho-a-okamuru/>, 29. 01. 2014).

³⁴ Prováděcí zákon č. 275/2012.

odstranili a to nejpozději do 22. listopadu 2012. Rozhodnutí a odmítnutí a případné registraci bylo vyhlášeno 49 dní před termínem konání voleb, tedy 23. listopadu 2012³⁵.

Chyby byly zjištěny u 12 z dvaceti prezidentských kandidátů. Podle Ministerstva vnitra se nedostatky týkaly zejména potřebných údajů v evidenci obyvatel nebo chybělo mezi potřebnými dokumenty potvrzení o tom, zda má kandidát založen volební účet. Nepřesné údaje byly i v informacích o členech volebních výborů³⁶.

6. 3. 1 Volební účet

Jak už jsem výše zmínila, společně s kandidátní listinou, musel jednotlivý uchazeč předložit na Ministerstvo vnitra České republiky doklad o tom, že má založený volební účet. Volební účet slouží jako prostředek k veškerým finančním operacím, kterými se financuje volební kampaň. Finanční prostředky, které jsou na účtu uloženy, slouží pouze k financování kampaně. Zákon ukládá povinnost, že volební účet musí být založen v kterékoli bance, která má sídlo v České republice nebo na její pobočce v zahraničí. Kandidáti k tomuto účelu využili například účty České spořitelny, Fio banky, Raiffeisen bank, Equa bank, Air bank a dalších³⁷. Transakce, které na účtu probíhají, musejí být zveřejněny na webových stránkách jednotlivých kandidátů. Přehled o nich musí mít Ministerstvo vnitra, které je následně uveřejní na svých webových

³⁵ Ministerstvo vnitra České republiky [nedatováno]. *Podrobné informace k přímé volbě prezidenta* (<http://www.mvcr.cz/clanek/podrobne-informace-k-prime-volbe-prezidenta.aspx>, 30. 01. 2014).

³⁶ Česká televize (2012). *Chyby na kandidátkách má 12 prezidentských uchazečů* (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/203492-chyby-na-kandidatkach-ma-12-prezidentskych-uchazecu/>, 30. 01. 2014).

³⁷ Ministerstvo vnitra České republiky [nedatováno]. *Informace o volebních účtech* (<http://www.mvcr.cz/clanek/informace-o-volebnich-uctech.aspx>, 25. 03. 2014).

stránkách určených pro dané volby. Volební účet může být zrušen až tehdy, když jsou z něj převedeny všechny finanční prostředky, které se na volební kampaň nevyužily. Veškeré nevyužité finanční prostředky na kampaně z prezidentských voleb 2013 se podle zákona věnují na charitu³⁸.

6. 3. 2 Volební kampaň a její financování

Slovy M. Kubáta se jedná o proces volebního procesu, který začíná oficiálním vyhlášením a končí samotným hlasováním ve volbách. To vše je stanovené právními předpisy (Kubát, 2007b: 294). Zákonem dané je i její financování. O veškerých příjmech a výdajích spojených s volební kampaní se vede účetnictví podle zákona, které ho upravuje. Veškeré údaje, které jsou na volebním účtu uvedené, jsou evidovány společně s přehledem, odkud finanční prostředky pocházejí³⁹.

Co se týče výdajů na volební kampaň, zahrnují všechny finanční prostředky, které kandidát na volební kampaň vynaloží. Mezi ně se započítávají i náklady, které byly vynaloženy ještě před podáním kandidátní listiny. Celkové výdaje na kampaň nesmí podle zákona před prvním kolem volby přesáhnout stanovenou částku 40 000 000 Kč včetně DPH. Náklady na finanční kampaň ve druhém kole nesmí přesáhnout částku 50 000 000 Kč včetně DPH⁴⁰. Ke dni 29. března 2013 odevzdalo všech 9 kandidátů přehled veškerého účetnictví prezidentské kampaně horní komoře Parlamentu. Zároveň měli kandidáti povinnost zveřejnit své volební účty na internetu. Neuzavřené účty předložili Senátu Miloš Zeman

³⁸ Ústavní zákon č. 275 / 2012, čl. 24.

³⁹ Ústavní zákon č. 275 / 2012, čl. 36.

⁴⁰ Ústavní zákon č. 275 / 2012, čl. 37.

a Jan Fischer, kteří měli ještě poměrně vysoké neuhrazené závazky⁴¹. Ohledně financování kampaně Miloše Zemana se vedly během voleb ostré debaty. V průběhu kampaně Zeman čelil obvinění z nepřesně doložených finančních darů. Jednalo se o částku 6,7 milionů korun, která mu byla převedena na jeho transparentní účet ještě před oficiálním zaregistrováním kandidátní listiny. Identita dárce této částky totiž nebyla známá⁴².

Po předložení svých účtů Senátu zbývaly Zemanovi uhradit přibližně 3 miliony korun. Závazky J. Fischera byly ještě mnohem vyšší⁴³. Zde je patrná nejasnost v provádějícím zákoně o přímé volbě prezidenta. V zákoně totiž není jasně specifikované, kdy prezidentská kampaň začíná a kdy končí. Po skončení voleb totiž na transparentní účty Miloše Zemana a Jana Fischera stále přicházely peníze (Ondračka, 2013). Na tyto nedostatky v prováděcím zákoně upozorňoval J. Kysela, který vidí problém zejména v tom, že není jasně daný termín, do kterého se mají finance sčítat (Kysela, 2013). Zejména pak problém s financováním kampaně ještě před zřízením transparentního účtu. Kandidáti totiž prostředky, které obdrží ještě před oficiálním vstupem do boje o prezidentské křeslo, dokládat nemusí, což vede k neprůhlednosti volební kampaně (Ondračka, 2013).

Mandátový a imunitní výbor, který podle zákona odpovídá za prověření účtů, pověřil firmu Apogeo, aby provedla účetní kontrolu. Na

⁴¹ Lidovky (2013). *Prezidentští adepti předložili Senátu účetnictví. Zeman jako poslední* (http://www.lidovky.cz/vsech-devet-prezidentskych-adeptu-predlozilo-senatu-sve-ucetnictvi-1jf-/zpravy-domov.aspx?c=A130329_151854_ln_domov_spa, 25. 03. 2014).

⁴² Idnes (2013). *Advokát neuspěl se žalobou na Zemana. Nejste kandidát, vzkázal mu soud* (http://zpravy.idnes.cz/zaloba-na-financovani-zemanovy-kampane-hulik-fn2-/domaci.aspx?c=A130212_104016_domaci_wlk, 09. 02. 2014).

⁴³ Lidovky (2013). *Prezidentští adepti předložili senátu účetnictví. Zeman jako poslední* (http://www.lidovky.cz/vsech-devet-prezidentskych-adeptu-predlozilo-senatu-sve-ucetnictvi-1jf-/zpravy-domov.aspx?c=a130329_151854_ln_domov_spa, 25. 03. 2014).

základě provedeného auditu se ukázalo, že všech 9 kandidátů nedodrželo zákonná pravidla ve financování volební kampaně a zveřejňování údajů o svém hospodaření⁴⁴. Při překročení limitu na kampaň nebo v případě neplnění povinnosti vedení a uveřejnění účetnictví volební kampaně by kandidátům hrozily postihy. Soud by mohl v případě závažného porušení některého z pravidel financování prezidentské kampaně požadovat po volebním výboru až jeden a půl násobek částky, která je předmětem řízení⁴⁵. Podle předsedy mandátového a imunitního výboru Jiřího Oberfalzera ale nebylo porušení u kandidátů nijak zásadní a žádný postih kandidátům nehrozí (Davidová, 2013).

Prostřednictvím volební kampaně se snaží kandidát na funkci prezidenta poukázat na své kladné stránky a dosáhnout co největšího počtu příznivců. Její součástí je jakákoliv doprovodná akce, která může mít i charakter negativního projevu o protikandidátovi. Kampaň musí být poctivá, čestná a nesmí zveřejňovat nepravdivé údaje o kandidátech. Šíření volební agitace pomocí komunikačních médií musí vždy obsahovat informace o jejích zadavatelích. Teprve 16 dní před dnem volby začíná registrovaným kandidátům období, ve kterém mají vyhrazený pětihodinový prostor v České televizi a v Českém rozhlase, který mohou bezplatně využít v poskytnutém vysílacím čase. Tuto možnost mohou využít nejpozději 48 hodin před zahájením volby prezidenta republiky. Kandidáti, kteří postoupili do druhého kola, mohou využít 4 dny před konáním voleb vyhrazenou hodinu České televize a Českého rozhlasu. Tato možnost platí jako v předchozím kole nejpozději do 48 hodin před

⁴⁴ Senát Parlamentu České republiky (2013). *Zpráva z kontroly účetnictví kandidátů na prezidenta* (<http://www.senat.cz/xqw/webdav/psssenat/original/70184/58952>, 23. 03. 2014).

⁴⁵ Ústavní zákon č. 275/ 2012, čl. 90.

konáním voleb. Musí zde panovat rovnost mezi kandidáty ani jeden nesmí být nikterak zvýhodněný⁴⁶.

6. 3. 3 Negativní kampaň

Společně s vedením kampaní se během prezidentských voleb 2013 objevila i celá řada anti-kampaní. Jejich cílem je co největší omezení popularity protivníka nebo jeho následné mediální zničení (Kubát, 2007b: 299). Během volebního maratonu prezidentských voleb 2013 se objevila celá řada billboardů a propagačních materiálů, které byly namířené proti některým kandidátům. Útokům se nevyhnul žádný z devíti prezidentských kandidátů. K nejvýraznějším ale patří negativní kampaň namířená proti Janu Fischerovi, který byl vyobrazen na billboardech s titulkem „*Ti nejschopnější byli v KSČ*“. Proti němu byla uspořádána i aktivita „*Želé na Hrad*“. Za své působení ve straně v 80. letech se několikrát hájil, že tak činil kvůli studiu⁴⁷.

Za členství v KSČ byl také kritizován Miloš Zeman. Řada známých osobností⁴⁸ několikrát tyto dva kandidáty vyzvala k tomu, aby kvůli někdejšímu spojení s komunistickou stranou z kandidatury odstoupili. Odpůrci Miloše Zemana také uspořádali v listopadu 2012 iniciativu s názvem „*Běžím proti Zemanovi*“⁴⁹. Heslo „*Miloši, zůstaň*“ zase mělo symbolizovat, aby zůstal na Vysočině a na politickou scénu se nevracel⁵⁰.

⁴⁶ Ústavní zákon č. 275 / 2012, čl. 35.

⁴⁷ Idnes (2012). *Ti nejschopnější byli v KSČ, stojí na billboardech s fischerem* (http://zpravy.idnes.cz/billboardy-s-fischerem-a-ksc-dpx/domaci.aspx?c=a121204_201629_domaci_brm, 07. 03. 2014).

⁴⁸ Jednalo se o Věru Čáslavskou, Dagmar Havlovou, režisérku Olgu Sommerovou a další.

⁴⁹ Běžím proti [nedatováno]. *Běžím proti Zemanovi* (<http://www.bezimproti.cz/>, 07. 03. 2014).

⁵⁰ Zprávy e15 (2013). „*Želé na Hrad*“ či „*Miloši, zůstaň*“: *negativní kampaň se přitvrzuje* (<http://zpravy.e15.cz/domaci/politika/zele-na-hrad-ci-milos-i-zustan-negativni-kampan-se-pritvrzuje-944678>, 08. 03. 2014).

Miloš Zeman čelil velké kritice i prostřednictvím webu a sociálních sítí. „Zemanovy plky, Zeman nasrat“ patřili k další iniciativě neoblíbeny Miloše Zemana (Eibl – Gregor – Macková, 2013: 71).

Kandidát Vladimír Franz byl mnohdy kritizován za svou výraznou vizáž. Ke svému tetování se na svých oficiálních kandidátských webových stránkách vyjádřil: „*Tetování je projevem svobodné vůle, nikomu druhému nezasahující do jeho svobod. Jde o výraz trvalého a neměnného rozhodnutí stát si za svým, a to v dobrém i zlém. Víím, že otázek na toto téma je mnoho a jistě jich bude mnoho i nadále. Chci však dodat, že moje tetování je výsledkem dlouhodobě promyšlené koncepce, nikoli náhlého hnutí myslí. Posuzovat lidi jenom podle obalu, slupky? Podstatné je, co je pod ní. Nebo ne?*“. Kritika byla namířena i na jeho amatérství v politické branži, které by v případě jeho zvolení nemuselo přinést nic dobrého (Tabery, 2012).

Také na hlavu Karla Schwarzenberga dopadla celá řada negací. Webová stránka „*Nevolímkarla.cz*“ obsahovala celou řadu důvodů, proč by ho občané neměli volit. Mnohdy byl kritizován za své projevy, kvůli kterým čelil kritice za to, že mu není rozumět. Objevovaly se názory, jak by mohl být českým prezidentem, když ani neumí pořádně česky. Hojně zmiňovaná byla i jeho kulturní vzdálenost od České republiky. Proti Karlu Schwarzenbergovi byl před druhým kolem voleb uveřejněn v bulvárním deníku Blesk Iživý inzerát, který poukazoval na to, aby voliči knížete nevolili. Text inzerátu se týkal poválečného uspořádání Československa a Benešových dekretů. Následně se volební štáb Karla Schwarzenberga obrátil s žalobou k soudu. Za uveřejněním Iživého inzerátu stál pravděpodobně advokát Vladimír Zavadil⁵¹. Podezření na účasti k vydání výzvy padlo i na Miloše Zemana. Podle deníku *Respekt* to

⁵¹ Lidovky (2013). *Za Iživý inzerát ve volební kampani hrozí advokátovi ztráta licence* (http://www.lidovky.cz/za-lzivy-inzerat-ve-volebni-kampani-hrozi-advokatovi-ztrata-licence-1ip-/zpravy-domov.aspx?c=A130718_151939_ln_domov_vs, 17. 03. 2014).

byl Zemanův „*vrcholný trik*“ a deník připodobnil tento případ k praktikám, které byly využívány různými komunistickými „*aparátčíky*“⁵².

Právě na základě negativně vedené kampaně se M. Zemanovi podařilo ve volbách zvítězit. Jeho kampaň byla před prvním kolem vedena pozitivně, avšak v období posledních dvou týdnů před druhým kolem prezidentských voleb ji vedl negativním způsobem. Za negativní ji můžeme považovat proto, že po prvním kole ustoupila do pozadí vlastní Zemanova osobnost a dominantní se stala kritika namířená proti jeho soupeři Karlu Schwarzenbergovi. Zejména kritikou v tématech Benešových dekretů a Schwarzenbergova zastávání funkce ministra zahraničních věcí v neoblíbené vládě Petra Nečase. Tato kritika předcházela volebním billboardům se slogany „*STOP této VLÁDĚ*“ nebo „*STOP Kalouskovi na HRADĚ*“ (Červinková – Kulhavá, 2013: 21).

7 ROLE MÉDIÍ PŘI PREZIDENTSKÝCH VOLBÁCH

Media měla na průběh prezidentských voleb 2013 obrovský vliv. To naznačovala i agentura STEM, při dotazování respondentů na otázku: „*Zda budou mít média vliv na jejich volbu?*“. Téměř 63% z nich jim připisovalo silný nebo rozhodující vliv⁵³. Podstatné ale bylo, jak s danými sdělovacími prostředky dokázali jednotliví kandidáti, společně se svými volebními štáby, pracovat (Jelínek, 2013). Tuzemská média pořádala několik veřejných debat s prezidentskými kandidáty, ve kterých hrála klíčovou roli. Dalo by se říci, že role médií byla v průběhu volebních kampaní silnější než kdy jindy, protože zastávala jakousi roli organizátora volebních kampaní. Moderátoři určovali o jakých tématech se bude

⁵² Respekt (2013). *Dalších 5 let na Hradě*

([http://respekt.ihned.cz/index.php?p=R00000_d&&article\[id\]=59195110](http://respekt.ihned.cz/index.php?p=R00000_d&&article[id]=59195110), 17. 03. 2014).

⁵³ STEM (2012). *Na rozhodování veřejnosti o účasti a výběru kandidáta v prezidentských volbách budou mít podle většiny občanů velmi silný vliv média* (<http://stem.cz/clanek/2586>, 05. 03. 2014).

diskutovat a záleželo na kandidátech, jak se s nimi vypořádají. Na základě informací, které se v médiích objevovaly, si většina voličů, utváří názor na jednotlivé kandidáty, což je pro jejich volbu rozhodující (Jeřábek – Rössler – Sklenařík, 2013: 3).

V průběhu voleb bylo typické, zejména u většiny tištěných médií, že se přikláněla na stranu Karla Schwarzenberga. Články, které vycházely o Karlu Schwarzenbergovi, měly spíše neutrální charakter. Kdežto u Zemana byly spíše negativního charakteru a poukazyvaly na agresivitu jeho kampaně. Média měla značný vliv na neúspěch dvou kandidátů. Byl jím Jan Fischer a Jiří Dienstbier, především kvůli jejich tehdejšímu členství v KSČ. Z kandidátů, kteří za favority považováni nebyli, patřilo největší množství článků Vladimíru Franzovi. Média si především všimla spíše jeho vzhledu než jeho názorů a politického programu (Kňapová, 2013).

8 VOLEBNÍ DĚNÍ

Na následujících stranách jsou uvedeny průzkumy veřejného mínění a vzhledem k jedné z mých otázek se zaměřím převážně na tři kandidáty, kteří získali ve volbách nejvyšší počet hlasů. K těm patří Miloš Zeman, Karel Schwarzenberg a Jiří Dienstbier. Dále zmiňuji Jana Fischera a to zejména proto, že právě on byl od samého počátku volebního dění označován za favorita voleb. Ostatní kandidáti se podle průzkumů drželi na hranici několika málo procent mezi 4-7%.

8. 1 Předvolební průzkumy

Mnohé výzkumné agentury prováděly před volbou prezidenta četné průzkumy veřejného mínění. V rámci předvolebních průzkumů připravily některé servery i několik webových anket, které měly poukázat na možného vítěze. Občané mohli hlasovat v anketě internetových

zpravodajů jako například v anketě pořádané on-line magazínem *Reflex*, *Idnes*, *Novinky* a mnoho dalších. Průzkum veřejného mínění provedla společnost MEDIAN, SANEP, STEM, CVV, PPM Factum a Semantic Visions. Nejčtenější průzkumy veřejného mínění, zrealizovaly PPM Factum a MEDIAN. Zpočátku agentury zjišťovaly preference u hypotetických kandidátů, později pak u zaregistrovaných uchazečů. Předvolební průzkumy, mimo výše zmiňovaných společností, provedla i agentura SC&C. Její sledování však proběhlo ještě před přesnou zákonnou úpravou voleb a dále se již volbou nezabývala (Gregor – Hrbková, 2013: 96). Průzkum týkající se médií a sociálních sítí iniciovala agentura Semantic Visions.

Agentura PPM Factum se průzkumem veřejného mínění před prezidentskými volbami zabývala nejintenzivněji. Celkově provedla 15 výzkumů (Gregor - Hrbková, 2013: 101). Stejně jako agentura MEDIAN a další agentury došla PPM Factum k poznatku, že vítězem voleb bude Jan Fischer. Společnost MEDIAN zpočátku poukazovala na tehdejšího potenciálního kandidáta Jana Švejnara⁵⁴ (Jurková, 2012), který se pohyboval na třetím místě. Výzkum, který PPM Factum realizovala v prosincovém šetření 2012, ukázal, že Miloš Zeman by se poprvé umístil mezi prezidentskými kandidáty jako první. Jan Fischer by byl jen s malým odstupem druhý. Na třetím místě stál Jiří Dienstbier a těsně za ním Karel Schwarzenberg⁵⁵. Průzkum společnosti MEDIAN na podzim 2012 ukázal srovnatelné skóre mezi Milošem Zemanem a Janem Fischerem. Dlouhé měsíce měl Fischer náskok, který ale Miloš Zeman lehce dorovnal a jejich síly se takřka vyrovnaly⁵⁶. Jediný výzkum, který

⁵⁴ Kandidaturu Jan Švejnar odmítl z důvodu, že se chtěl věnovat své akademické a poradenské činnosti.

⁵⁵ PPM Factum (2012). *Zeman vede* (http://www.factum.cz/517_zeman-vede, 05. 03. 2014).

⁵⁶ MEDIAN (2012). *Prezidentský volební model (MEDIAN, listopad-prosinec 2012)*. (http://www.median.cz/docs/preference_Prez_2012_11.pdf, 05. 03. 2014).

PPM Factum realizovala před druhým kolem voleb, ukázal, že šance postupujících kandidátů, Miloše Zemana a Karla Schwarzenberga byly téměř vyrovnané⁵⁷.

Většina průzkumů veřejného mínění různých agentur dávala šance na vítězství Janu Fischerovi. Jak se ale později ukázalo, vítěze nedokázala správně odhadnout žádná z nich. Jedné z agentur se však přeci jen v odhadech podařilo poukázat na favority, kteří se dobojovali do druhého kola. Byla to společnost Semantic Visions, která v analýze online médií, kterou prováděla od listopadu 2012 až do 1. ledna 2013, poukázala na možného vítěze prvního kola Miloše Zemana. Za druhého nejúspěšnějšího označila Karla Schwarzenberga. Třetí místo by obdržel J. Fischer, dále J. Dienstbier a V. Franz. Ostatní kandidáti podle nich velkou šanci neměli. Při analýze sociální sítě Facebook měla dominantní postavení mladá generace, ve které po dlouhou dobu rostla obliba k V. Franzovi a K. Schwarzenbergovi. Na dalším místě v žebříčku oblíbenosti byl J. Fischer a až po něm M. Zeman⁵⁸. Agentura Semantic Visions byla tedy v odhadech na výsledek voleb jediná, která ho odhadla nejpresněji. Důvod nepřesnosti v odhadech na vítěze jednotlivých agentur mohl být ten, že lidé s volbou neměli žádné zkušenosti a průzkumy byly spíše „*testem oblíbenosti*“ (Lebeda, 2012).

8. 2 Předvolební debaty

Asi nejsledovanější součástí volebních kampaní byly prezidentské debaty na TV obrazovkách a v rozhlase. Jednotlivým kandidátům byla

⁵⁷ PPM Factum (2012). *Týden před 2. kolem šance téměř vyrovnané, Zeman těsně vede* (http://www.factum.cz/522_tyden-pred-druhym-kolem-sance-temer-vyrovnane, 05. 03. 2014).

⁵⁸ Semantic Visions [nedatováno]. *Prezidentské volby v České republice analýza online médií a Facebooku: 1. 10. 2012 – 1. 1. 2013* (<http://www.mediar.cz/s/2013/01/prezidentske-volby-cr-2013.pdf>, 05. 03. 2014).

poskytnuta možnost vyhrazeného prostoru pro své kampaně v Českém rozhlasu a v České televizi v podobném rozsahu jako ve volbách do Poslanecké sněmovny⁵⁹. V průběhu ledna 2013 proběhlo hned několik debat, v rámci nichž měli všichni kandidáti rovné podmínky a každý měl podle zákona přidělenou stejnou dobu, během které se mohl projevit a představit své priority. Nejvýznamnější debaty pořádala Česká televize a Český rozhlas. K nejsledovanějším debatám patřily duely moderované známým politickým komentátorem Václavem Moravcem. V duelech zaznělo mnoho témat, které byly pro voliče zejména pro druhé kolo rozhodující. Klíčové téma, které mimo jiné před druhým kolem voleb rozhodlo o nárůstu voličů Miloše Zemana, bylo téma Benešových dekretů a Schwarzenbergova působnost v neoblíbené Nečasově vládě (Eibl – Gregor – Macková, 2013: 89). Konkrétně se jednalo o některé reformy a sporné téma církevních restitucí (Jeřábek – Rössler – Sklenařík, 2013: 13).

8. 3 Debaty před prvním kolem voleb

Debata, uspořádaná v rámci České televize, označovaná jako *Super debata*, proběhla 10. ledna 2013. Trvala téměř 2 hodiny, byla nejsledovanější debatou v průběhu celého volebního období a zúčastnilo se jí všech 9 kandidátů⁶⁰. Během pořádaných debat bylo poukazováno na nedostatečné právní vymezení při kontrole chybovosti na petičních arších. V této souvislosti někteří kandidáti navrhovali pro příští prezidentské volby 2018 zavedení rakouského modelu. Podle tohoto modelu by uchazečům o prezidentské křeslo stačilo na místo 50 000 podpisů jen 6000 úředně

⁵⁹ Prováděcí zákon č. 275/2012.

⁶⁰ Česká televize (2013) *prezidentská superdebata diváky zaujala* (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/media-it/210569-prezidentska-superdebata-divaky-zaujala/>, 03. 03. 2014).

ověřených podpisů. Příznivcem rakouského modelu byl Miloš Zeman a tentýž model by zavedl i Přemysl Sobotka, Táňa Fischerová nebo Jan Fischer (Maňák, 2013). Diskuze pořádané začátkem ledna v rámci ČRo 1 ukázaly, že Miloš Zeman je velmi dobrý řečník (Urbániková – Volek, 2013: 55-57).

8. 4 Debaty před druhým kolem

Před druhým kolem voleb proběhlo v Českém rozhlase několik dalších duelů, ve kterých se projevila vysoká rétorická rozdílnost mezi M. Zemanem a K. Schwarzenbergem. Jedním z klíčových témat jedné z posledních debat před druhým kolem, byly otázky agendy zahraniční politiky. V této debatě se Schwarzenberg pokusil uplatnit svou diplomatickou schopnost, přesto však jeho projev nedosahoval stejné úrovně jako jeho rivala Miloše Zemana (Urbániková – Volek, 2013: 57-60). Česká televize také před druhým kolem voleb uspořádala v paláci Hybernia dvě debaty. První proběhla 17. ledna a druhá 24. ledna, která představovala finální prezidentský duel. Během něj se objevila témata, která souvisela s prezidentskými pravomocemi a také zmiňovala průběh prezidentských kampaní⁶¹.

Týden před konáním druhého kola prezidentské volby proběhla největší roztržka kolem tématu dekretů druhého československého prezidenta Edvarda Beneše⁶². Karel Schwarzenberg formuloval větu, ze které vyplynulo, že dekrety neplatí. Podle Herzmana právě toto Schwarzenbergovi výrazně uškodilo. Touto žalostně formulovanou větou

⁶¹ Česká televize (2013). *Druhé kolo prezidentské volby: dva kandidáti, dva duely v České televizi* (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/media-it/211096-druhe-kolo-prezidentske-volby-dva-kandidati-dva-duely-v-ceske-televizi/>, 03. 03. 2014).

⁶² Benešovy dekrety jsou neoficiální souhrnné označení méně než 200 dekretů vydaných v r. 1945. Byly určitou formou zákonodárné činnosti v době ústavní nouze. Zdroj: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky (<http://www.psp.cz/docs/laws/dek/>, 08. 03. 2014).

nahrál protikandidátovi Zemanovi (Hermann – Komárek, 2013: 69), kterému následně nebyl schopen dostatečně odrazet jeho kritiku. Zeman musel také čelit výrazné kritice a to kvůli podílu na někdejší opoziční smlouvě a údajném spolčení s Václavem Klausem. K dalším bodům kritiky patřilo Zemanovo napojení na řadu osobností spojených s řadou kauz (Franko – Nováčková – Šedo, 2013: 51). Terčem kritiky bylo jeho spojení s ruským Lukoilem. V souvislosti s touto aférou byl také nařčen z toho, že určitá finanční částka, vynaložená na jeho volební kampaň, pochází právě odtud. Zeman to samozřejmě odmítal (Syrůček, 2013: 36).

9 PREZIDENTSKÉ VOLBY 2013

9. 1 První kolo voleb

Před prvním kolem prezidentských voleb konaným 11. a 12. ledna 2013 se neobjevilo žádné téma, které by nějak zásadně volbu ovlivnilo. Na základě průzkumu CVVM byla nejčastěji zmiňovaná příslušnost kandidátů ke svým politickým stranám, kde záleželo na jejich ideovém zaměření. Důležitá byla témata politického a sociálního charakteru zejména důchodová reforma. Stežejní však byla osobnost kandidáta, která byla ve volbě rozhodující (Eibl – Havlík, 2013: 208).

Volební účast v 1. kole voleb byla 61,31 %, přičemž nejvyšší procento voličů bylo zaznamenáno na Vysočině⁶³. Miloš Zeman získal podle údajů Českého statistického úřadu 1 245 848 hlasů. Jako druhý se umístil Karel Schwarzenberg, který získal 1 204 195 hlasů. Na třetím místě byl Jan Fischer s celkovým počtem 841 437 hlasů. Jiří Dienstbier získal čtvrtou příčku s 829 297 hlasy. Po něm se umístil Vladimír Franz s počtem 351 916. Zuzana Roithová získala v prezidentských volbách

⁶³ Český statistický úřad [nedatováno]. *Volební účast v 1. kole* (<http://volby.cz/pls/prez2013/pe41?xjazyk=CZ&xv=1, 04. 03. 2014>).

255 045 hlasů a její rivalka Táňa Fischerová získala o něco méně, 166 211 hlasů. Přemysl Sobotka zaznamenal výrazný neúspěch a umístil se až na 8. místě s tragickým výsledkem 126 846 hlasů. Na posledním místě se umístila Jana Bobošíková se 123 171 hlasy⁶⁴.

Tento výsledek byl pro veřejnost překvapující. V otázce, co stálo za tím, že dali voliči hlas konkrétnímu kandidátovi v prvním kole, bylo dle průzkumů pro voliče stěžejním důvodem zastávání podobných politických názorů mezi jimi a kandidáty. Dále pak poukazovali na morální kredity kandidáta a v neposlední řadě rozhodovalo i to, kdo podle nich představoval „menší zlo“ a nabízel reálnou vizi budoucnosti státu. Při rozhodování voličů pro hlas M. Zemana a J. Dienstbiera byl nejdůležitější názorová blízkost. Zejména u M. Zemana byly primárním důvodem jejich rozhodnutí Zemanovy bohaté politické zkušenosti. (Eibl – Havlík, 2013: 206-207). V prvním kole nezískal žádný z kandidátů absolutní většinu platných hlasů, a tak do druhého kola postoupili dva nejúspěšnější, Miloš Zeman a Karel Schwarzenberg. Výsledky prvního kola přinesly mnohá překvapení. Jedním z nich byl neúspěch Jana Fischera, který byl dlouhou dobu považován za možného vítěze voleb. Přesto se umístil až za Karlem Schwarzenbergem, který se v průzkumech mnohdy pohyboval na nižších příčkách. Příčinou Fischerova neúspěchu mohla být jeho často diskutovaná působnost v komunistické straně.

9. 2 Dění před druhým kolem voleb

Dva stranicky odlišní kandidáti levice a pravice Miloš Zeman a Karel Schwarzenberg, kteří se probojovali do druhého kola, měli před sebou dva týdny na to, aby oslovili co nejvíce voličů. Termín druhého kola voleb byl stanoven na 25. a 26. ledna 2013. Neúspěšní kandidáti z prvního kola

⁶⁴ Český statistický úřad [nedatováno]. *Výsledek volby* (<http://volby.cz/pls/prez2013/pe2?xjazyk=CZ>, 04. 03. 2014).

vyjádřili podporu vítězné dvojici. K příznivcům Karla Schwarzenberga se přidali Přemysl Sobotka, Zuzana Roithová a Jiří Dienstbier. Dlouhou dobu favorizovaný Jan Fischer se stal podporovatelem Miloše Zemana, stejně jako nepřímý podporovatel Vladimír Franz. Pro Zemanovu podporu se přímo interesoval i v té době stále úřadující prezident Václav Klaus (Franko – Nováčková – Šedo, 2013: 49-50).

Miloš Zeman se po celou dobu vedení kampaně řídil tím, že v kampani je dovoleno prakticky vše. Schwarzenbergova kampaň postupně před druhým kolem oproti Zemanově upadala (Herzmann – Komárek, 2013: 170). Schwarzenbergovi se ve druhém kole nepodařilo získat významnou osobnost pro svou kampaň, ale dokázal si přilepšit, když Miloše Zemana donutil k tomu, aby se veřejně omluvil jeho manželce za nepravdivé výroky, které o ní vynesl. Podíl na ztrátě jeho voličů mohlo mít za následek i výše zmiňované klišé s Benešovými dekrety (Eibl – Gregor – Macková, 2013: 89).

9. 2. 1 Druhé kolo voleb – „souboj levice a pravice“

Po sečtení všech hlasů 26. ledna 2013 bylo jasné, kdo obsadí prezidentské křeslo. Vítěz voleb Miloš Zeman získal 2 717 405 hlasů a stal se tak historicky prvním přímo zvoleným prezidentem České republiky. Karel Schwarzenberg získal 2 241 171 hlasů. Volební účast ve druhém kole byla 59,11 %, což je o něco méně než v prvním kole. Zajímavé je, že volební účast ve druhém kole byla v zahraničí poměrně vysoká. Naproti tomu nejnižší volební účast byla podle Českého statistického úřadu zaznamenána v obou kolech na území České republiky v Karlovarském kraji. Miloš Zeman zvítězil téměř ve všech krajích, kromě Prahy, kde měl převahu Schwarzenberg⁶⁵.

⁶⁵ Český statistický úřad [nedatováno]. *Volební účast ve 2. kole* (<http://volby.cz/pls/prez2013/pe41?xjazyk=CZ&xv=2, 04. 03. 2014>).

Velký zájem o to jít volit českého prezidenta měli Češi žijící v zahraničí zejména v Německu, Belgii a ve Spojených státech⁶⁶. Druhé kolo bylo dle agentury MEDIAN nazváno soubojem „generací“. Pro Miloše Zemana byly rozhodující hlasy hlavně od občanů pokročilého středního a staršího věku tj. 45- 60 a více let, kdežto Karel Schwarzenberg měl voliče v nižší věkové kategorii a to mezi 18- 45 lety (MEDIAN, 2013: 12). Zásadní vliv na volbu měla také logicky z ideologického hlediska stranická příslušnost. Pro Karla Schwarzenberga hlasovala většina pravicových příslušníků a pro Zemana zase většina levicových. Od ČSSD Zeman získal dle průzkumu 66% a menší procento od strany KSČM. K. Schwarzenberg získal naopak více než většinu voličů ze své strany TOP 09 a ze strany ODS (MEDIAN, 2013: 9). K občanům s nejvyšší volební účastí patřili ti, kteří měli průměrný čistý příjem 30 tisíc korun měsíčně. Tato kategorie volila Karla Schwarzenberga. Naopak pro Miloše Zemana ve volbách hlasovali občané s nižším příjmem (MEDIAN, 2013: 14). Co se týče genderových rozdílů, nebyl poměr mezi voliči nijak rozdílný. Podle agentury CVVM pro Miloše Zemana hlasovalo nepatrně větší procento žen, než mužů. U Karla Schwarzenberga převažovalo větší procento mužských voličů (Eibl – Havlík, 2013: 211).

Průzkum agentury MEDIAN se také zaměřil na socioekonomický status a vzdělání občanů České republiky. Miloš Zeman získal nejvyšší volební procento u zaměstnaných občanů a u občanů ekonomicky neaktivních. Tito voliči měli většinou jen základní nebo střední vzdělání bez maturity. K voličům Karla Schwarzenberga patřili ve velké míře vysokoškoláci nebo občané se středoškolským vzděláním s maturitou (MEDIAN, 2013: 15-16). Zhruba 70% voličů M. Zemana byli zastánci levicových hodnot nebo levého středu (Eibl – Havlík, 2013: 222).

⁶⁶ Parlamentní listy (2013). *V zahraničí volily tisíce Čechů. V Německu byla pokořena prezidentská volba* (<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/v-zahranici-volily-tisice-cechu-v-nemecku-byla-pokorena-prezidentska-volba-291125>, 07. 03. 2014).

Zemanovi také napomohly hlasy levicových soupeřů z prvního kola J. Fischera a J. Dienstbiera (MEDIAN, 2013: 17).

Dle průzkumů voliči volili ve druhém kole M. Zemana zejména pro jeho nabídku lepší vize státu a pro vzájemnou názorovou shodu. Velkým plusem mezi voliči mu byla také bohatá politická zkušenost. Inaugurace prezidenta Miloše Zemana se uskutečnila 8. března 2013 ve Vladislavském sále na Pražském hradě, kde složil slib do rukou předsedovi Senátu Milanu Štěchovi⁶⁷. Od tohoto dne se stal oficiálním třetím prezidentem a historicky prvním přímo zvoleným prezidentem České republiky na pětileté funkční období, tj. až do roku 2018.

10 POHLED NA PREZIDENTSKOU VOLBU OČIMA ODBORNÍKŮ

S výsledkem voleb dává podle společnosti STEM nadpoloviční většina občanů najevo spokojenost a necelá polovina je naopak s výsledkem nespokojena. Velká část populace změnu po volbách považovala za správné rozhodnutí a většina z nich patří k zastáncům levicových ideálů. Za správnou ji považují příznivci ze strany Miloše Zemana SPOZ, která stojí za rozsáhlými výkonnými pravomocemi a tudíž silného prezidenta. Naproti tomu odmítavě se k výsledku voleb stavěla strana TOP 09⁶⁸. Těsně před inaugurací nově zvoleného prezidenta Miloše Zemana, v květnu 2013, proběhl průzkum o tom, jakou důvěru vkládají občané do jeho budoucího působení. Kolem 55% občanů zastává názor, že Miloš Zeman bude lepším prezidentem než jeho předchůdce

⁶⁷ Parlamentní listy (2013). *Miloš Zeman složil slib a ujal se úřadu prezidenta*

(<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Milos-Zeman-slozil-slib-a-ujal-se-uradu-prezidenta-265128>, 07. 03. 2014).

⁶⁸STEM (2013). *Přímé volby prezidenta byly správné rozhodnutí a prezident by měl být nadstranický, říkají lidé* (<http://stem.cz/clanek/2791>, 05. 03. 2014).

Václav Klaus⁶⁹.

Volební výsledek také poukázal na prohru dvou nejsilnějších politických stran ODS a ČSSD a čtvrté příčky J. Dienstbiera a předposledního místa Přemysla Sobotky. Dienstbier měl silného levicového konkurenta M. Zemana, přesto jeho výsledek nebyl tak špatný. Voliči ODS žádného přirozeného kandidáta krom Sobotky neměli a jeho osmé místo bylo pro stranu naprostým fiaskem (Lebeda, 2013).

Profesor ústavního práva Václav Pavlíček poukazuje na nerovnosti mezi jednotlivými kandidáty. Záleží totiž hlavně na finančním kapitálu na kampaň, protože znevýhodněni jsou ti, kteří získají na svou kampaň méně. Podle něj by mohly být programy některých kandidátů zajímavější, avšak nedostatečné množství finančních prostředků jim nedovoluje, aby svůj program mohli naplno uplatnit na mediální scéně (Pavlíček, 2013).

Politolog Pehe k vítězství Miloše Zemana konstatoval, že zásadním problémem pro českou politickou scénu bude jeho slib v aktivní způsob vykonávání své funkce oproti dvěma předchozím prezidentům. Účastnění se zasedání současné pravicové vlády by podle něj mohlo vytvářet konflikty, zejména s ministrem zahraničí Schwarzenbergem. Rozhodující proměnou v určování míry aktivismu jsou osobní charakteristiky, velikost a stabilita parlamentních většin, ale dle docenta Kubáta: „*Záleží na tom, kdo to je*“ (Antoš, 2011: 28, cit. dle Kubát, 2013: 308). Celkově Pehe hodnotí přímou volbu za zdařilou. Velké plus nachází v aktivitě mladých voličů, kteří mohou přinést změnu v české politice (Pehe, 2013b). S čímž souhlasím i já, protože zaznamenaná volební účast vypovídá o tom, že zájem o politiku by se do budoucna mohl zvýšit.

⁶⁹STEM (2013). *Mírná většina obyvatelstva si myslí, že Zeman bude lepším prezidentem než Klaus* (<http://stem.cz/clanek/2714>, 05. 03. 2014).

11 ZÁVĚR

Cílem této práce byla analýza prvního případu přímé volby hlavy státu České republiky. Již v úvodu jsem si stanovila dvě výzkumné otázky, na které jsem při zpracování své práce hledala odpovědi. První z nich byla: *Jestli a pokud ano, tak jak se změnila pravomoci prezidenta po zavedení přímé volby prezidenta v České republice.* A druhá otázka zněla: *Co stálo za tím, že Miloš Zeman dokázal prezidentské volby vyhrát?* Přechod na přímou volbu trval 23 let, během nichž se objevila celá řada návrhů, jak by měla případná volba vypadat. V posledních několika letech, před schválením ústavního zákona o přímé volbě prezidenta, uváděla celá řada politických stran možnou změnu ve svých programech a následně se pokoušela předkládat své varianty podob ústavního zákona, avšak neúspěšně. Častou příčinou odmítnutí byla nejasná pravidla a přílišné omezení na mechanismy volby.

Po celou dobu diskuze k možné změně se v souvislosti s přímou volbou vyjadřovala spousta odborníků. Ti byli ve velké míře zastánci volby nepřímé z důvodu narušení modelu parlamentní demokracie. K odpůrcům přímé volby patří politolog Michal Kubát, Zdeněk Koudelka, k příznivcům přímé volby pak Jiří Pehe. Jako občan České republiky jsem byla ráda, že se na volbě prezidenta můžu podílet i já. Jako studentka politologie však souhlasím s názorem, že zavedením přímé volby došlo k narušení zásad parlamentního systému. První případ přímých voleb prezidenta České republiky bych označila za chaotický, nepřesný a v mnoha ohledech nedůstojný. Předvolební kampaně probíhaly ještě před schválením prováděcího zákona, kdy pravidla volby ještě nebyla zcela přesně dána. Stejně tak nejasné bylo vymezení začátku a konce volebních kampaní. Hned před prvním kolem voleb se ukázal problém s chybovostí na petičních arších. Vysoký je i počet podpisů stanovený pro registraci

kandidátní listiny, což tvrdí i celá řada odborníků včetně samotných kandidátů, kdy během debat přišel Miloš Zeman s možností využití rakouského modelu. O snížení počtu podpisů se mimo jiné zasazovaly politické strany ještě před schválením ústavního zákona, který přímou volbu prezidenta zavedl. V této souvislosti by měl být přijat pro příští volby zákon, který by tento vztah vymezil. K těmto nedostatkům došlo zejména proto, že se musel stihnout plánovaný termín voleb.

Odpověď na moji první otázku, která zněla: *Jestli a pokud ano, tak jak se změnily pravomoci prezidenta po zavedení přímé volby prezidenta v České republice?* není nijak překvapivá. Ve své práci jsem došla k závěru, že pravomoci s nově zavedeným způsobem volby nebyly nijak radikálně změněny. Avšak k určitým méně významným změnám došlo. Změna, kterou jsem zaznamenala, byla v prezidentově inauguraci, kdy na rozdíl od posledních voleb roku 2008, byl slib vložen do rukou předsedy Senátu Milana Štěcha (ČSSD) a ne předsedovi dolní komory Parlamentu jako tehdy. Došlo k oslabení pozice Senátu, protože při odvolání prezidenta už nestačí jen prostá většina senátorů, jak tomu bylo dříve. Dnes, tedy po změně zákona, je k odvolání prezidenta ještě nutný souhlas Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, kde je nutná 3/5 většina. Další změnou je přenesení pravomocí prezidenta v udělování milostí z výlučných na ty, které vyžadují souhlas předsedy vlády. Úprava se týká také částečného omezení trestní imunity prezidenta, která se vztahuje pouze na dobu výkonu jeho funkce. Jsem přesvědčena, že úprava dalších pravomocí prezidenta je nezbytná. K jiným změnám pravomocí s přijetím ústavní novely nedošlo.

První přímé volby na území České republiky představovaly absolutní novum pro celou společnost. Zároveň se ukázala schopnost kandidátů vést kampaně. Příkladem dobře vedené kampaně může být případ Karla Schwarzenberga, který se dokázal probojovat do druhého kola a prezidentská kampaň mu přinesla nebývalou popularitu a ohlas.

Volby byly doprovázeny zajímavými aspekty. Nejenom že se o prezidentské křeslo ucházelo mnoho kandidátů, kteří neměli s politickou scénou téměř žádné zkušenosti, také se ukázalo, že až na jednu z agentur pro veřejné mínění, se nepodařilo správně odhadnout možného vítěze. Jedinou agenturou, která správně předvídala vítěze, byla společnost Semantic Visions, jejíž průzkum se shodoval s konečnými výsledky voleb. Poměrně dlouhou dobu ve všech zmiňovaných agenturách bylo duo Fischer - Zeman označované za potenciální favority nadcházejících prezidentských voleb. V mnohých se na prvním místě objevovalo jméno Jana Fischera, avšak společnosti SANEP a PPM Factum se podařilo zaznamenat ve svých šetřeních prvenství Miloše Zemana, který dosahoval o pár desetin procenta lepšího výsledku než Fischer. Agentury veřejného mínění tak vytvořily klamný dojem a podcenily ostatní kandidáty, což se ukázalo hned po prvním kole voleb, kdy naproti sobě stáli dva prezidentští kandidáti Miloš Zeman a Karel Schwarzenberg. Po druhém kole voleb se ukázalo, že společnosti SANEP a PPM Factum byly v průzkumech nejpřesnější. Agentury na základě průzkumu veřejnosti předpověděly vítězství M. Zemana s téměř 10% náskokem.

A tím se dostávám k odpovědi na mou další výzkumnou otázku: *Co stálo za tím, že Miloš Zeman dokázal prezidentské volby vyhrát?* Na základě provedené analýzy jsem došla k závěru, že Miloš Zeman oslovil své voliče hlavně svými politickými vizemi a názory. K jeho voličům patřili převážně levicově orientovaní občané staršího věku, kteří měli jen základní nebo nižší vzdělání. Své vítězství si také dokázal obhájit zejména díky své výřečnosti a zkušenostem z dob působení v oblasti vysoké politiky. A v neposlední řadě díky svým vizím budoucnosti. Podařilo se mu uspět ve většině krajů po celé České republice s výjimkou Prahy. I přes silnou Zemanovu kritiku za někdejší podíl na opoziční smlouvě, se mu podařilo získat dostatečnou podporu občanů.

Miloš Zeman má ale samozřejmě řadu odpůrců, kteří s jeho volbou spokojeni nejsou. Demokraticky ale zvítězila většina a to je třeba respektovat.

K vítězství mu dopomohla i taktika vedení negativní kampaně proti svému soupeři Karlu Schwarzenbergovi. K. Schwarzenberg díky taktice Miloše Zemana v TV debatách před druhým kolem ztrácel a osudným mu bylo také téma Benešových dekretů, které výrazně nahrálo Zemanovi. Diskuse o Benešových dekretech mohla mít silný vliv na voliče, kteří se následně po zralé úvaze nemuseli voleb zúčastnit nebo svůj hlas věnovali právě Zemanovi. Výrazný vliv na Zemanovo vítězství měly také poslední prezidentské debaty a diskuse o podílu Schwarzenberga na nepopulární Nečasově vládě. Miloš Zeman nebyl oproti Schwarzenbergovi nijak spojen s aktuálními skandály politické scény. Zemanův návrat do politiky a následné působení na politické scéně nečelilo žádné vlně skandálů a ty, které se uskutečnily v minulosti, byly téměř opomenuty. Dle mého názoru mohl být i věk kandidátů důvodem, proč občané dali ve druhém kole voleb hlas Miloši Zemanovi. Karel Schwarzenberg ukázal sílu své mediální kampaně, která ho dovedla až do druhého kola prezidentských voleb, přestože za favorita považován nebyl.

Pokud bych měla zhodnotit chování Miloše Zemana během dramatického průběhu voleb tak i přes své hulvátství vůči novinářům, typické pro jeho kampaň, si Miloš Zeman dokázal vybojovat vítězství a stal se tak prvním českým prezidentem zvoleným občany České republiky. Podstatou jeho úspěchu byla jeho rétorická schopnost, kterou ovládá výborně. Pokud bych shrnula tři základní argumenty, k vítězství dopomohla Miloši Zemanovi jeho negativně vedená kampaň, zkušenosti z vysoké politiky a především jeho výřečnost. V současné době, tak jak sliboval ve svém programu, se snaží obnovit jednání o zavedení Eura pro Českou republiku, které by mělo platit od roku 2017.

Česká republika sice přijala přímou volbu, ale úprava kompetencí neustále ještě zanesená není. Díky parlamentnímu režimu chybí prezidentovi reálná výkonná moc. Nicméně v kompetenci prezidenta stále zůstává možnost omezit moc vlády v čele s premiérem. Přímá volba nemusí nutně znamenat změnu režimu, zatím ale nemůžeme s jistotou říci, jaké mohou být její dopady. Vše se bude odvíjet od způsobu, jakým bude prezident Miloš Zeman svůj úřad vykonávat. Prezident by mohl do budoucna razantněji využít svých pravomocí a navštěvovat jednání vlády a jejím členům ukládat úkoly. Zároveň se může účastnit jednání Poslanecké sněmovny a Senátu, což mu ale Ústava umožňovala ještě před novelou zákona o volbě prezidenta. Podle tehdejších slov samotného Miloše Zemana těchto pravomocí využívat bude a svůj úřad bude vykonávat aktivněji než předchozí prezidenti České republiky Václav Klaus a Václav Havel (viz Pehe, 2013).

Pokud bychom chtěli porovnat volbu přímou a nepřímou, je přímá volba bezpochyby náročnější. A to jak finančně tak i časově. Přímý způsob byl zaveden bez rozsáhlejších změn v prezidentských kompetencích a vláda nadále zůstává na vrcholu moci výkonné.

12 POUŽITÉ ZDROJE

12. 1 Literatura

Antoš, M. (2011). Pravomoci prezidenta republiky po zavedení přímé volby, In: Kudrna, J. a kol., *Ústavní postavení prezidenta republiky a jeho způsob volby* (Univerzita Karlova Praha: Karolinum), s. 27-41.

Brunnerová, O. – Charvát, J. (2014). První přímá volba prezidenta a její legislativní vývoj, In: Charvát J. – Just, P. a kol., *První přímá volba prezidenta ČR v roce 2013: cesta k jejímu zavedení a okolnosti a politické důsledky první přímé volby* (Praha: Metropolitan University Prague Press) s. 13-53.

Červinková, M. – Kulhavá, L. (2013). Karel Schwarzenberg a Miloš Zeman: Pozitivní a negativní kampaň k prezidentským volbám. *Naše společnost* 11 (2), s. 16-29.

Eibl, O. – Gregor, M. – Macková, A. (2013). Kampaně před prezidentskou volbou. In: Šedo, J. (ed.), *České prezidentské volby 2013* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury), s. 67-90.

Eibl, O. – Havlík, V. (2013). Profil voličů, In: Šedo, J. (ed.), *České prezidentské volby v roce 2013* (Brno: Masarykova univerzita), s. 191-225.

Franko, T. – Nováčková, E. – Šedo, J. (2013). Nominace kandidátů, průběh a výsledky voleb, In: Šedo, J. (ed.), *České prezidentské volby v roce 2013* (Brno: Masarykova univerzita), s. 37-49.

Gregor, M. – Hrbková, L. (2013). Předvolební průzkumy, In: Šedo, J. (ed.), *České prezidentské volby v roce 2013* (Brno: Masarykova univerzita), s. 91-113.

Grinc, J. (2011). Přímá volba spolkového prezidenta v Rakousku. In: Kudrna, J. (ed.). *Ústavní postavení prezidenta republiky a způsob jeho volby* (Univerzita Karlova Praha: Karolinum), s. 139-149.

Havel, V. (2002). Jak volit mého nástupce? Přímou!“, *Mladá fronta Dnes*, 30. 01. 2002.

Hermann, J. – Komárek, M. (2013). *Proč právě Zeman?* (Praha: Práh).

Hloušek, V. (2008). Přímá volba prezidenta – český kontext. In: Novák, M. – Brunclík, M. (ed.), *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě* (Vimperk: Dokořán).

Chrastilová, B. – Mikeš, P. (2003). *Prezident republiky Václav Havel a jeho vliv na československý a český právní řád* (Praha: Aspi).

Janstová, K. (2007). Právní postavení prezidenta republiky v ústavním systému ČR. In: Jirásková, E. (ed.), *Interpretace Ústavy České republiky a Ústavy Slovenské republiky. Evropeizace ústavních systémů* (Praha: Univerzita Karlova), s. 67-78.

Jelínek, L. (2013). [Ústní sdělení] 31. 01. 2013, 18:10 (Český rozhlas).

Jeřábek, H. – Rössler, J. – Sklenařík, P. (2013). Mediální obraz Karla Schwarzenberga v tištěných denících před prezidentskými volbami 2013. *Naše společnost*, 11 (2), s. 3-15.

Kopeček, L. (2008). Prezident v politickém systému Slovenska. In: Novák, M. – Brunclík, M. (ed.), *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě* (Vimperk: Dokořán).

Kopeček L. (2006). *Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Koudelka, Z. (2011). *Prezident republiky* (Praha: Leges).

Kubát, M. (2013). *Současná česká politika. Co s neefektivním režimem?* (Brno: Barrister & Principal).

Kubát, M. (2007a). Politické režimy – formy vlády. In: Cabada, L. – Kubát, M. a kol., *Úvod do studia politické vědy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 185-203.

Kubát, M. (2007b). Volby a volební systémy. In: Cabada, L. – Kubát, M. a kol., *Úvod do studia politické vědy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 251-300.

Kudrna, J. (2011). Přímá volba prezidenta – konec cesty trvající 23 let. In: Kudrna, J. a kol., *Ústavní postavení prezidenta republiky a jeho způsob volby* (Univerzita Karlova Praha: Karolinum), s. 9-27.

Kysela, J. (2013). [Ústní sdělení] 10. 01. 2013 (Univerzita Karlova v Praze).

Kysela, J. (2012). [Ústní sdělení] 12. 10. 2012 (Praha: Konference Československé prezidentské tradice. Co čekat od přímé volby?).

MEDIAN (2013). *Prezidentská volba. Determinanty výsledku (Výzkum ve volebních dnech) 29. 1. 2013* (Praha: Výzkum trhu, médií a veřejného mínění, vývoj software).

Musilová, M. – Šedo, J. (2013). Diskuse o zavedení přímé volby prezidenta v České republice a její schválení. In: Šedo, J. (ed.), *České prezidentské volby v roce 2013* (Brno: Masarykova univerzita), s. 96-105.

Němec, J. – Kuta, M. (2009). *Vliv zavedení přímé volby prezidenta na politický systém* (Praha: Parlamentní institut).

Pehe, J. (2013a). Je přímá volba hrozbou demokracii? *Právo*, 09. 02. 2013.

Pehe, J. (2012). Přímá volba prezidenta není katastrofa, *Deník referendum*, 04. 09. 2012.

Pehe, J. (2003). Co znamená zvolení Václava Klause, *Mosty*, 11. 03. 2003.

Pehe, J. (2000). Postavení prezidenta, jeho kompetence, *Konference čtyřkoalice: Prezident republiky, jeho postavení v ústavním systému České republiky a způsob jeho volby*, 03. 06. 2000.

Petřík M. (2014). Legislativní vymezení přímé volby prezidenta In: Charvát J. – Just, P. a kol., *První přímá volba prezidenta ČR v roce 2013: cesta k jejímu zavedení a okolnosti a politické důsledky první přímé volby* (Praha: Metropolitan University Prague Press), s. 102-110.

Pink, M. – Spáč, P. (2012). Prezidentské volby na Slovensku In: Pink, M. a kol., *Volební mapy České a Slovenské republiky po roce 1993: vzorce, trendy, proměny* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury), s. 167-178.

Pokorný, J. – Novotný, J. (2012). Zákaz vstupu na Hrad! Chybné podpisy ohrožují úplně všechny. *Mladá fronta* 15. 11. 2012, s. A2.

Renovica, V. (2013). *Kandidáti na hrad. Jací opravdu jsou?* (Praha: Ottovo nakladatelství).

Syruček, M. (2013). Sfinga s bušícím srdcem. In: Syruček M. a kol., *Pro deset milionů aneb Miloš Zeman aneb jaký je a co si myslí* (Praha: TeMi CZ).

Šimíček, V. (2001). Alternativa k navrhovaným způsobům volby prezidenta republiky. *Politologický časopis* 4/5 (4), s. 388-389.

Tabery, E. (2011). Přímý prezident. Začalo odpočítávání dnů do odchodu Václava Klause. *Respekt*, 19. 12. 2011, s. 13.

Tabery, E. (2008). *Hledá se prezident. Zákulisí volby hlavy státu* (Praha: Respect Publishing).

Urbániková, M. – Volek, J. (2013). *Prezidentské volby ve vysílání ČRo 1. Analýza objektivit a vyváženosti vybraných pořadů odvysílaných ČRo 1 Radiožurnál mezi 15. 12. 2012 a 26. 1. 2013* (Brno: Katedra mediálních studií a žurnalistiky).

Vodička, K. (2011). Ústavní instituce a jejich funkce v politickém systému. In: Cabada, L. Vodička, K., *Politický systém České republiky* (Praha: Portál), s. 286-353.

Vodička, K. (2003). Ústavní instituce a jejich funkce v politickém procesu. In: Cabada, L. Vodička, K., *Politický systém České republiky* (Praha: Portál), s. 241-276.

12. 2 Internetové zdroje

Bek, L. (2011). Přímá volba prezidenta se vzdaluje. *Novinky*, 09. 05. 2011 (www.novinky.cz/domaci/232789-prima-volba-prezidenta-se-vzdaluje.html, 02. 01. 2014).

Bém, R. (2012). Přímá volba: Odřikáného chleba je největší krajíc. *Česká televize*, 16. 12. 2012 (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/205591-prima-volba-odrikaneho-chleba-nejvetsi-krajic/>, 02. 01. 2014).

Běžím proti [nedatováno]. *Běžím proti Zemanovi*

(<http://www.bezimproti.cz/>, 07. 03. 2014).

Česká televize (2013). *Prezidentská superdebata diváky zaujala*

(<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/media-it/210569-prezidentska-superdebata-divaky-zaujala/>, 03. 03. 2014).

Česká televize (2013). *Druhé kolo prezidentské volby: dva kandidáti, dva*

duely v České televizi (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/media-it/211096-druhe-kolo-prezidentske-volby-dva-kandidati-dva-duely-v-ceske-televizi/>, 03. 03. 2014).

Česká televize (2012). *Chyby na kandidátkách má 12 prezidentských*

uchazečů (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/203492-chyby-na-kandidatkach-ma-12-prezidentskych-uchazecu/>, 30. 01. 2014).

Česká televize (2012). *Vnitro vyřadilo z boje o hrad Bobošíkovou,*

Dlouhého a Okamuru (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/204594-vnitro-vyradilo-z-boje-o-hrad-bobosikovou-dlouheho-a-okamuru/>, 29. 01. 2014).

Český statistický úřad [nedatováno]. *Volební účast ve 2. kole*

(<http://volby.cz/pls/prez2013/pe41?xjazyk=CZ&xv=2>, 04. 03. 2014).

Český statistický úřad [nedatováno]. *Volební účast v 1. kole*

(<http://volby.cz/pls/prez2013/pe41?xjazyk=CZ&xv=1>, 04. 03. 2014).

Český statistický úřad [nedatováno]. *Výsledek volby*

(<http://volby.cz/pls/prez2013/pe2?xjazyk=CZ>, 04. 03. 2014).

Davidová, E. (2013). *Mandátový a imunitní výbor prověřil účty prezidentských kandidátů*

(http://www.senat.cz/zpravodajstvi/zprava.php?ke_dni=25.3.2014&O=9&i d=1647&from=V, 24. 03. 2014).

Fiala, P. (2003). Volba prezidenta a český politický systém, *Revue politika*, 20. 03. 2003 (<http://www.revuepolitika.cz/clanky/773/volba-prezidenta-a-cesky-politicky-system>, 07. 03. 2014).

Havel, V. (1992). *Abdikační projev prezidenta ČSFR Václava Havla, Praha, Pražský hrad, 17. července* (http://vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=projevy&val=253_projevy.html&typ=HTML, 28. 03. 2014).

Idnes (2013). *Okamura u soudu pohořel. Ale příště se má kontrolovat pravost podpisů* (http://zpravy.idnes.cz/ustavni-soud-odmit-stiznost-okamury-na-primou-volbu-p0n-/domaci.aspx?c=A130110_100348_domaci_kop, 30. 01. 2014).

Idnes (2013). *Advokát neuspěl se žalobou na Zemana. Nejste kandidát, vzkázal mu soud* (http://zpravy.idnes.cz/zaloba-na-financovani-zemanovy-kampane-hulik-fn2-/domaci.aspx?c=A130212_104016_domaci_wlk, 09. 02. 2014).

Idnes (2012). *DOKUMENT: Jak soud rozhodl o kandidatuře Bobošíkové, Dlouhého a Okamury* (http://zpravy.idnes.cz/rozhodnuti-soudu-o-volbe-prezidenta-dvl-/domaci.aspx?c=A121213_115246_domaci_jw, 03. 03. 2014).

Idnes (2012). *Ti nejschopnější byli v KSČ, stojí na billboardech s Fischerem* (http://zpravy.idnes.cz/billboardy-s-fischerem-a-ksc-dpx-/domaci.aspx?c=A121204_201629_domaci_brm, 07. 03. 2014).

Ihned (2012). *Klaus se podepsal pod „fatální chybu“. Přímé volbě prezidenta už nic nebrání* (zpravy.ihned.cz/cesko/c1-54762530-klaus-se-podepsal-pod-fatalni-chybu-prime-volbe-prezidenta-uz-nic-nebrani, 02. 01. 2014).

Jurková, M. – Součková, M. (2013). Politici předložili účty za prezidentskou kampaň. V mínusu jsou Zeman i Fišer. *Ihned*, 29. 03. 2013 (<http://zpravy.ihned.cz/politika/c1-59602600-zeman-fischer-vyuctovani-kampan>, 09. 02. 2014).

Jurková, M. (2012). Ekonom Švejnar kandidovat na prezidenta nebude, chce zůstat akademikem. *Ihned*, 11. 9. 2012 (<http://zpravy.ihned.cz/c1-57430750-ekonom-svejnar-kandidovat-na-prezidenta-nebude-chce-zustat-akademikem>, 04. 03. 2014).

Klaus, V. (2008). *Přímá volba prezidenta jako program pro naší zemi?* (<http://www.klaus.cz/clanky/1789>, 01. 01. 2014).

Kňapová, K. (2013). *Analýza: média stála na straně Schwarzenberga, jiné mohla poškodit* (<http://kohovolit.eu/cs/analyza-media-stala-na-strane-schwarzenberga-jine-mohla-poskodit/>, 20. 03. 2014).

Lebeda, T. (2013). Vítězství Zemana v prvním kole se dalo očekávat. *Hlas Ruska*, 14. 01. 2013 (http://czech.ruvr.ru/2013_01_14/Politolog-Vitezstvi-Zemana-v-prvnim-kole-se-dalo-ocekavat/, 27. 03. 2014).

Lebeda, T. (2012). V průzkumech dál vede Fischer i nekandidující Švejnar. *Aktuálně*, 10. 08. 2012 (<http://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/v-pruzkumech-dal-vede-fischer-i-nekandidujici-svejnar/r~i:article:753665/>, 27. 03. 2014).

Lidovky (2013). *Za lživý inzerát ve volební kampani hrozí advokátovi ztráta licence* (http://www.lidovky.cz/za-lziviy-inzerat-ve-volebni-kampani-hrozi-advokatovi-ztrata-licence-1ip-/zpravy-domov.aspx?c=A130718_151939_In_domov_vs, 17. 03. 2014).

Lidovky (2013). *Prezidentští adepti předložili Senátu účetnictví. Zeman jako poslední* (<http://www.lidovky.cz/vsech-devet-prezidentskych-adeptu->

predlozilo-senatu-sve-ucetnictvi-1jf-/zpravy-domov.aspx?c=A130329_151854_In_domov_spa, 25. 03. 2014).

Maňák, V. (2013). Prezidentští kandidáti: Zákon o volbě je třeba změnit po vzoru Rakouska. *Česká televize*, 10. 01. 2013 (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/210492-prezidentsti-kandidati-zakon-o-volbe-je-treba-zmenit-po-vzoru-rakouska/>, 03. 03. 2014).

MEDIAN (2012). *Prezidentský volební model (MEDIAN, listopad-prosinec 2012)* (http://www.median.cz/docs/preference_Prez_2012_11.pdf, 05. 03. 2014).

Ministerstvo vnitra České republiky [nedatováno]. *Podrobné informace k přímé volbě prezidenta* (<http://www.mvcr.cz/clanek/podrobne-informace-k-prime-volbe-prezidenta.aspx>, 30. 01. 2014).

Ministerstvo vnitra České republiky [nedatováno]. *Rozhodnutí o registraci kandidátní listiny nebo o odmítnutí kandidátní listiny* (<http://www.mvcr.cz/clanek/rozhodnuti.aspx>, 09. 02. 2014).

Ministerstvo vnitra České republiky [nedatováno]. *Rozhodnutí o registraci kandidátní listiny nebo o odmítnutí kandidátní listiny. Ing. Jana Bobošíková. Aktualizováno* (<http://www.mvcr.cz/soubor/jana-bobosikova-registrace-pdf.aspx>, 30. 01. 2014).

Ministerstvo vnitra České republiky [nedatováno]. *Informace o volebních účtech* (<http://www.mvcr.cz/clanek/informace-o-volebnich-uctech.aspx>, 25. 03. 2014).

Nevolím Karla [nedatováno]. *Proč nevolit šlechtice?* (<http://www.nevolimkarla.cz/proc-nevolit-slechtice/>, 07. 03. 2014).

Němec, J. – Syllová, J. (2008). *Přímá volba prezidenta v ústavách států EU* (www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=27723, 02. 01. 2014).

Ondračka, D. (2013). Ondráčka hodnotí financování prezidentské kampaně. Je to výsměch, tvrdí. *Parlamentní listy*, 21. 03. 2013 (<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Ondracka-hodnoti-financovani-prezidentske-kampane-Je-to-vysmech-tvrdi-266487>, 25. 03. 2013).

Parlamentní listy (2013). *V zahraničí volily tisíce Čechů. V Německu byla pokořena prezidentská volba* (<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/V-zahranici-volily-tisice-Cechu-V-Nemecku-byla-pokorena-prezidentska-volba-291125>, 07. 03. 2014).

Parlamentní listy (2013). *Miloš Zeman složil slib a ujal se úřadu prezidenta* (<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Milos-Zeman-slozil-slib-a-ujal-se-uradu-prezidenta-265128>, 07. 03. 2014).

Pavlíček, V. (2013). Přímo zvolený prezident prostor k posílení pravomocí nemá. *Česká pozice*, 15. 02. 2013 (<http://www.ceskapozice.cz/domov/politika/primo-zvoleny-prezident-prostor-k-posileni-pravomoci-nema?page=0,2>, 09. 03. 2014).

Pehe, J. (2013b). Zeman změní českou politiku. *Články*, 29. 01. 2013 (<http://www.pehe.cz/Members/redaktor/zeman-zmeni-ceskou-politiku>, 09. 03. 2014).

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [nedatováno]. *Dekrety prezidenta republiky Edvarda Beneše* (<http://www.psp.cz/docs/laws/dek/>, 08. 03. 2014).

PPM Factum (2012). *Zeman vede* (http://www.factum.cz/517_zeman-vede, 05. 03. 2014).

PPM Factum (2012). *Týden před 2. kolem šance téměř vyrovnané, Zeman těsně vede* (http://www.factum.cz/522_tyden-pred-druhym-kolem-sance-temer-vyrovnane, 05. 03. 2014).

Respekt (2013). *Dalších 5 let na Hradě* ([http://respekt.ihned.cz/index.php?p=R00000_d&&article\[id\]=59195110](http://respekt.ihned.cz/index.php?p=R00000_d&&article[id]=59195110), 17. 03. 2014).

Semantic Visions [nedatováno]. *Prezidentské volby v České republice analýza online médií a Facebooku: 1. 10. 2012 – 1. 1. 2013* (<http://www.mediar.cz/s/2013/01/prezidentske-volby-cr-2013.pdf>, 05. 03. 2014).

Senát Parlamentu České republiky (2013). *Zpráva z kontroly účetnictví kandidátů na prezidenta* (<http://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/70184/58952>, 23. 03. 2014).

STEM (2013). *Přímé volby prezidenta byly správné rozhodnutí a prezident by měl být nadstranický, říkají lidé* (<http://stem.cz/clanek/2791>, 05. 03. 2014).

STEM (2013). *Mírná většina obyvatelstva si myslí, že Zeman bude lepším prezidentem než Klaus* (<http://stem.cz/clanek/2714>, 05. 03. 2014).

STEM (2012). *Na rozhodování veřejnosti o účasti a výběru kandidáta v prezidentských volbách budou mít podle většiny občanů velmi silný vliv média* (<http://stem.cz/clanek/2586>, 05. 03. 2014).

Šenkýř, M. (2012). Bobošíková s odvoláním u soudu uspěla, Dlouhý a Okamura ne. *Lidovky*, 13. 12. 2012 (http://www.lidovky.cz/bobosikova-s-odvolanim-u-soudu-uspela-dlouhy-a-okamura-ne-pm0-/zpravy-domov.aspx?c=A121213_112446_In_domov_kh, 29. 01. 2014).

Tabery, E. (2012). Proč by Franz neměl být prezidentem. *Respekt*, 13. 12. 2012 (<http://respekt.ihted.cz/volby-prezidenta/c1-58960750-proc-by-franz-nemel-byt-prezident>, 26. 03. 2014).

Vláda České republiky (2012). *Vláda posvětila přímou volbu prezidenta* (<http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-posvetila-primou-volbu-prezidenta-84982/>, 02. 01. 2014).

Vláda České republiky (2011). *Přímá volba prezidenta* (www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/prima-volba-prezidenta--78534, 02. 01. 2014).

Zprávy e15 (2013). „Želé na Hrad“ či „Miloši, zůstaň“: negativní kampaň se přitvrzuje (<http://zpravy.e15.cz/domaci/politika/zele-na-hrad-ci-milosi-zustan-negativni-kampan-se-pritvrzuje-944678>, 08. 03. 2014).

Článek 60 a 61 *Ústavy České republiky*.

Článek 65, odst. 2, 4 *Ústavy České republiky*.

Článek 39 odst. 4 *Ústavy České republiky*.

Článek 57 odst. 2 *Ústavy České republiky*.

Novela zákona, *Ústava České republiky*, 32. schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky ze dne 14. prosince 2011.

Prováděcí zákon č. 275/2012.

Sněmovní tisk 1109/0 *Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky*.

Sněmovní tisk 415/1, část č. 1/2. *Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.*

Sněmovní tisk 415 *Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.*

Ústavní zákon č. 71, *Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., čl. 62 odst. 5, *Ústava Československé socialistické republiky.*

Ústavní zákon č. 275 / 2012, čl. 24, *Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 275 / 2012, čl. 35, *Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 275 / 2012, čl. 36, *Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 275 / 2012, čl. 37, *Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 275/ 2012: čl. 62, 63, *Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 275/ 2012, čl. 90, *Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu *Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.*

13 RESUMÉ

The main goal of my bachelor's work is to analyse the historically first case of the direct Presidential Election in the Czech Republic. At the beginning of my work, I explained the constituent steps, which were essential to the implementation of the direct election of the Czech Republic President. On the base of the analyses, I present that the main reasons for such step were three aspects. First, it was an inspiration from the nearest neighbours of the Czech Republic which means Poland, Austria and Slovakia. Second, growing demand of inhabitants and third, the huge problems connected to Czech President Election in 2003 and 2008. There are mentioned the proposals which led to direct President Election, in my work too. I mention representative experts' opinion that was rather against such an implementation and pointed out to some possible unwanted effects. I continue in describing the transformation into the real life in the election in January 2013.

My work further shows the hottest moments from the last Presidential Election. On the base of election analysis, the reader can find out the most important reasons, which led to the victory of Miloš Zeman, who afterwards became historically the first directly elected Czech Republic President. The analyses say that the victory of Miloš Zeman was basically caused by the leading of his campaign, his charisma and his experience. Because the experts who were against the direct Presidential Election, were against such election itself, we can't summarize only from this first election, if they were right or not. The President authority has not gone through radical changes, but it some changes occurred in the Czech Republic. Nevertheless, the removing of the President from the office has been transformed and is more difficult now. My work also introduces particular needs in the code which occurred during the elections. It is believed now that the main problem was the registration of the list of

candidates. This and some other needs should be eliminated before the next elections in 2018.